

Eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden toimivuus

Marjo-Hannele Kalliotähti

Aikuiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Monografiamuotoinen

Syyslukukausi 2024

Kasvatustieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Kalliotähti, Marjo-Hannele. 2024. Eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden toimivuus. Aikuiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 56 sivua.

Avioeroluvut Suomessa ovat suuria, mutta eron jälkeistä yhteisvanhemmuutta ei ole toistaiseksi tutkittu kovin paljoa Suomessa. Tärkeää on tuoda eronneiden vanhempien oma ääni kuuluviin siitä, miten eronneet isät ja äidit kokevat eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden. Tämän pro gradu -tutkielman tarkoitus oli selvittää, millaista on eron jälkeinen toimiva yhteisvanhemmuus ja millaisia haasteita eron jälkeisessä yhteisvanhemmuudessa on koettu.

Tutkielma toteutettiin osana Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden laitoksen Vanhemmuus eron jälkeen -hanketta. Aineistona hyödynnettiin 27 eronneen isän ja äidin puolistrukturoitua teemahaastattelua, joita analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Eron jälkeinen yhteisvanhemmuus näyttäytyi toimivalta silloin, kun vanhempien kommunikaatio oli sujuvaa ja vanhemmat jakoivat samanlaiset arvot ja näkemykset lasten kasvatuksesta. Lisäksi lasten eduksi toimiminen, toimiva työnjako lasten hankintojen suhteen ja riidattomuus vahvistivat vanhempien yhteistyötä. Haasteita taas aiheuttivat yhteistyökyvyttömyys, kommunikaatiovaikeudet, toisen vanhemman toiminnasta aiheutunut epäluottamus, erilaiset näkemykset lasten edusta ja kasvatuksesta sekä tunteet ja raha-asiat. Niillä vanhemilla, jotka kuvasivat eron hoidetun hyvin tai yhteisymmärryksessä, oli enemmän myönteisiä mainintoja yhteisvanhemmuuden toimivuudesta.

Asiasanat: eron jälkeinen yhteisvanhemmuus, yhteisvanhemmuuden toimivuus, yhteistyö, laadullinen tutkimus, sisällönanalyysi

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	2
SISÄLTÖ	3
1 JOHDANTO	5
2 ERON SYYT	8
3 ERON MERKITYKSET	10
3.1 Eron merkitys isälle	10
3.2 Eron merkitys äidille	12
3.3 Eron jälkeiset huoltajuus- ja asumisjärjestelyt	14
4 YHTEISVANHEMMUUS ERON JÄLKEEN	17
4.1 Yhteisvanhemmuuden merkitys parisuhteessa ja eron jälkeen.....	17
4.2 Eron jälkeinen vanhempien toimiva yhteistyö ja perheen hyvinvointi	18
5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYS	23
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	24
6.1 Tutkimuskonteksti.....	24
6.2 Tutkittavat.....	25
6.3 Tutkimusaineiston keruu.....	26
6.4 Aineiston analyysi	28
6.5 Eettiset ratkaisut.....	32
7 TULOKSET	36
7.1 Toimiva yhteisvanhemmuus.....	36
7.2 Yhteisvanhemmuutta vaikeuttavat asiat.....	40
8 POHDINTA	43
8.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	43
8.1.1 Toimiva yhteisvanhemmuus	43

8.1.2 Toimimaton yhteisvanhemmuus	44
8.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet	45
LÄHTEET	48

1 JOHDANTO

Suomessa avioeroluvut ovat melko suuria. Vuosina 2020–2022 avioliitoista keskimäärin 11 000–13 000 on päättynyt eroon. Erojen yleisyyden takia noin 30 000–40 000 lasta kokee Suomessa vuosittain vanhempiensa parisuhteen päättymisen ja erilleen muuttamisen. (Suomen tilastokeskus [SVT] 2022.)

Parisuhteen päättymisen koskettaa niin perhekokonaisuutta, kuin perheen yksittäisiä jäseniä sekä perheen läheisiä ja ystäviä (Ritari-Alho ym., 2019, s. 66). Avioero on usein kipeä kokemus eroaville puolisoille ja se tuottaa monenlaisia hyvinvoinnin ongelmia. Eron aiheuttamaa stressiä on joskus verrattu puolison tai vanhemman kuolemaan. Etenkin jos avioliittoon on ladattu paljon jopa epärealistisia odotuksia yhteiselämästä, ilmenevät ero ja siihen johtaneet syyt karuna haaveiden kariutumisenä (Koskela, 2012, s. 11.)

Kun parisuhde päättyy eroon se vaikuttaa vanhempien lisäksi myös lapsiin. Vanhemmuus ei pääty, mutta se muuttuu muotoaan, kun vanhemmat eivät enää ole yhdessä. Eron seuraukset voivat olla huonoja tai hyviä, riippuen siitä, miten vanhemmat hoitavat avioerotilanteen ja siitä johtuvat tilanteet ja olosuhdemuutokset (Amato, 2011; Lansford, 2009). Ero voi olla helpotus niin lapsille, vanhemmille kuin lähipiirillekin, ja näin ollen voi tuoda positiivisia seurauksia lapsen elämään (Hetherington, 2003).

Tavallisempi avioeron seuraus on kuitenkin kriisi. Monet tutkimukset osoittavat vanhempien eron aiheuttavan lapselle ahdistusta ja masennusta (Ängarne-Lindberg & Wadsby, 2012.) On kuitenkin myös monia tutkimuksia, jotka ovat selkeästi osoittaneet lapsen hyvinvoinnin lisääntyvän, jos vanhemmat kykenevät toimimaan yhteistyöhön lapsen hoivan ja kasvatuksen suhteen. Toimivan yhteisvanhemmuuden on huomattu vahvistavan kummankin vanhemman suhdetta lapseensa. Sen on erityisesti nähty tukevan isän ja lapsen välistä suhdetta,

erityisesti niissä tilanteissa, kun isä asuu eri osoitteessa, kuin äiti ja lapsi. (Böök & Terävä, 2019, s.13.)

Yhteisvanhemmuus (coparenting) tarkoittaa tapaa, jolla vanhemmat toimivat yhdessä kasvattaessaan lastaan (Ranta ym. 2023, s. 1061; Feinberg, 2003). Yhteisvanhemmuus ei kuitenkaan merkitse vain biologisen heteroparin vanhemmuutta. Yhteisvanhemmuus tarkoittaa myös erilaisten perheiden ja elämäntilanteiden, kuten ydin- ja uusperheiden, hetero-, sateenkaari- ja adoptioperheiden sekä esimerkiksi lapsi-äiti-isoäiti-perheenkoonpanon aikuisten välistä yhteistyötä (Böök & Terävä, 2019, s. 11). Esimerkiksi avioerotilanteissa yhteisvanhemmuus voi ulottua myös isovanhempiin tai muihin läheisiin (Böök & Terävä, 2022).

Tämä pro gradu- tutkielma nojautuu elämänkulkuteoriaan. Elämänkulkuteoriassa ihmisen elämä nähdään tapahtumana jossa eri ikäkaudet ja eri elämänaalueet vaikuttavat toisiinsa. Perheiden elämänkulussa on tarpeen erotella perheen elämänkulku sen yksilöllisten jäsenten elämänkuluista, jotka kietoutuvat toisiinsa ja ovat siksi jatkuvassa vuorovaikutuksessa. (Ruoppila, 2014, s. 99.) Aviero hahmotetaan elämänkulkuteoriassa normatiivisen elämänkulun rikkovana tapahtumana. Tällaisia epänormatiivisia tapahtumia ovat avieron lisäksi esimerkiksi liikenneonnettomuus tai muuttaminen, jotka pakottavat ihmisen suuntamaan elämänsä uudelleen. (Nurmi ym. 2014, s. 195.) Vanhempien aviero nähdään elämäntapahtumana, joka muuttaa perhettä. Eron jälkeen perheen on tarpeen suuntautua elämään uudella tavalla ja sopeutua muuttuneeseen perhetilanteeseen. Perheen kyky sopeutua avioeroon ja suunnata elämänsä uudelleen on yhteydessä lasten myöhempään hyvinvointiin. (Amato 2000, Kelly & Emery 2003.)

Tieteellisessä keskustelussa ei ole päästy yksimielisyyteen siitä, tulisiko aviero nähdä enemmänkin väliaikaisena kriisinä, johon suurin osa ihmisistä sopeutuu ajan myötä, vai pitkäkestoisena kroonisena kuormitustilana, joka johtaa pitkäaikaisiin ongelmiin. Kumpikin näkökulma näyttäisi sisältävän osatotuuden: osalle

perheistä ero on väliaikainen kriisi, osalle se merkitsee pitkäaikaisten ongelmien kehittymistä. (Amato 2000; 2010.)

Aiemmissä tutkimuksissa on havaittu toimivan yhteisvanhemmuuden olevan sekä vanhempien että lasten etu (Lamela ym., 2016), ja toimiva yhteistyö vahvistaa lapsen suhdetta molempiin vanhempiinsa (Böök & Terävä, 2019). Tämä aiempi tutkimustieto muodostaa pohjan ja luo tutkimuksellisen kontekstin tälle pro gradu- tutkielmalle.

Eron jälkeistä yhteisvanhemmuutta ja sen toimivuutta vanhempien näkökulmasta ei juurikaan ole Suomessa tutkittu. Tämän pro gradu -tutkielman tarkoitus on vastata tähän tutkimukselliseen aukkoon. Tavoitteena on selvittää, millaiset asiat eron kokeneet äidit ja isät ovat kokeneet toimiviksi ja millaiset asiat ovat tuottaneet haasteita yhteisvanhemmuudessa.

2 ERON SYYT

Kontulan (2013) koostaman perhebarometrin mukaan eroon on yhtä monia syitä, kun on eronneitakin. On kuitenkin joitakin syitä, joita useat entiset pariskunnat ovat eronsa syyksi maininneet. Eronneiden mainitsemisissa erojen syissä oli hie-man vaihtelua. Kontulan (2013) tutkimuksessa naisilla kuusi yleisintä syytä oli-
vat vaikeudet puhua ja selvittää erimielisyyksiä, arvostuksen ja kunnioituksen puute, parisuhteen hoitamatta jättäminen, uskottomuus, rakkauden puute sekä erilaiset arvot ja elämäntyyli. Miehillä kuusi yleisintä syytä taas olivat uskotto-
muus, vaikeudet puhua ja selvittää erimielisyyksiä, rakkauden puute, parisuh-
teen hoitamatta jättäminen, seksuaaliset ongelmat ja läheisyyden puute. (Kon-
tula, 2013, s. 157.) Molemmilla sukupuolilla erojen syiden kärjessä olivat kom-
munikaatio-ongelmat, rakkauden hiipuminen, uskottomuus ja parisuhteen hoi-
tamattomuus (Kontula, 2013, s. 158).

Canalesin artikkelin (2021) mukaan viisi tavallisinta avioeron syytä ovat arvos-
tuksen puute, mustasukkaisuus, seksuaalinen torjunta, uskottomuus ja väki-
valta. Lisäksi hän sanoo, että kokemukset ja muistot vaikuttavat suuresti kump-
paniin kohdistuvaan käytökseen ja näkökulmiin. Laine (2014) lisää erosyiden lis-
taan vielä väkivalta- ja päihdeongelmat, jatkuvan riitelyn, edellisen epäonnistu-
neen suhteen, lapsettomuuden ja uusioperheen. Kontulan (2013) tutkimuksessa
eron syyt eivät merkittävästi vaihdelleet avoliittojen ja avioliittojen välillä.

Avioero voidaan nähdä prosessina, johon kuuluu kuusi ulottuvuutta: emotio-
naalinen ero, juridinen ero, taloudellinen ero, ero yhteisestä vanhemmuudesta,
yhteisöllinen ja sosiaalinen ero sekä psyykinen ero (Määttä, 2011). Usein emo-
tionaalinen ero on jo tapahtunut avioliiton aikana, kun tunteet ovat muuttuneet
tai kadonneet. Nämä ulottuvuudet konkretisoituvat vanhemmille erotilanteen
edetessä ja vaativat usein päällekkäistä asioiden käsittelyä. Prosessin kulkua
saattaa seurata vierestä lapsi, jonka elämään onnistuneiden tai epäonnistuneiden
ratkaisujen vaikutukset heijastuvat. (Ritari-Alho ym., 2019, s. 66.)

Erotessa myös taloudellinen toimeentulo muuttuu, kun taloudessa on vain yksi palkansaaja. Kuitenkin molempien vanhempien on kykyjensä mukaan osallistuttava lapsen riittävään elatukseen. Se sisältää sekä aineelliset, että henkiset tarpeet ja niiden tyydyttämisen, koulutuksen ja muun hoidon. Lapsen elättäminen maksaa ja eroavien puolisoitten on yritettävä sopia, miten paljon elatusapua toinen puolisoista maksaa sille, jonka huoltoon lapsi jää. Elatusavun suuruudestakin saa kiistojen kohteen, jos eroavalla pariskunnalla on niistä muuten pulaa. (Avomaa, 2008, s. 97.)

3 ERON MERKITYKSET

3.1 Eron merkitys isälle

Eron merkitys molemmille vanhemmille on suuri. Sen lisäksi, että oma elämä muuttuu täysin, muuttuu myös lasten elämä ja sen myötä vanhemmuuskin muuttaa muotoaan. Jos entiset puoliset eivät päädy yhteishuoltajuuteen, tulee toisesta vanhemmasta, usein isästä, etävanhempi, jolloin hän näkee lapsiaan huomattavasti harvemmin kuin ennen (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, 2019). Etävanhemmalle lankeaa yleensä myös elatusmaksut maksettavaksi (Laki lapsen elatuksesta, 1975). Koskelan (2012) mukaan ”taloudellisen näkökulman kannalta keskeisen palkkatyö statuksen lisäksi myös esimerkiksi asumisen taso ja mahdollisuus osallistua yhteiskunnalliseen elämään voivat avioeron vuoksi huomattavasti heikentyä”.

Avioero vaikuttaa miehen isyyteen merkittävästi. Kun hän on ennen nähnyt lastaan tai lapsiaan päivittäin, eron jälkeen tapaamiset harvenevat. Jos hän on etäisä, näkee hän lapsiaan usein vain viikonloppuisin ja joillakin lomilla, riippuen vanhempien välisestä sopimuksesta. Yhteishuoltajuustilanteessa hän näkee lapsiaan vain joka toinen viikko ja osan lomista. THL:n tilaston mukaan vuonna 2022 lapsen huollosta vahvistettiin kuntien sosiaalitoimessa 6 375 sopimusta. Huoltosopimuksista 76 prosentissa sovittiin yhteishuollosta ja 24 prosentissa yksinhuollosta. Samaisen tilaston mukaan isä on äitiä harvemmin lähivanhempi. Siirtymä eron jälkeiseen isyyteen on usein vaikea (Hakovirta & Broberg, 2014, s. 114). Etäisyydessä korostuvat biologinen ja juridinen isyys. (Huttunen, 2001, s. 100.)

Grätzin (2017) tutkimuksessa ero vähensi isän läsnäoloa lapsensa elämässä. Hänen mukaansa erityisen paljon se vaikutti alemman tulotason perheissä. Etävan-

hemman taloudellisella tuella on todettu olevan yhteys myös lapsen hyvinvointiin (Greene & Moore, 2000). Lapsen elatuksesta huolehtivat isät tapaavat lapsia säännöllisemmin ja he ovat myös usein säilyttäneet hyvän suhteen sekä lapseen että lapsen äitiin (Broberg & Hakovirta, 2009, s. 129). Tilastojen (STAT, 2022) mukaan isät ovat useammin etävanhempia.

Isyys rakentuu isän ja lasten välisestä vastavuoroisesta suhteesta sekä vanhemmuuteen kuuluvista tehtävistä, jotka toteutuvat eron jälkeen uudella tavalla. Ero tekee näkyväksi vanhemmuuden eri osa-alueet kuten tunnesuhteet, huolenpityön, kasvattamisen ja taloudellisen vastuun. Eron jälkeinen isyys jakautuu sosiaaliseen ja psykologiseen sekä taloudelliseen vastuuseen lapsen elämässä. Isien eron jälkeisiä oikeuksia ja heille kuuluvia velvoitteita määriteltäessä lähtökohdana on laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. (Hakovirta & Broberg, 2014, s. 115.)

Vanhempien välisellä yhteistyöllä on oleellinen merkitys isän ja lapsen tapaamisen sekä laajemmin lapsen ja vanhemman välisen suhteen kannalta (Broberg & Hakovirta, 2009, s. 127). Yhteistyö on sitä tärkeämpää, mitä pienempi lapsi on (Bradshaw ym. 1999; Dunn ym. 2004). Yhteistyötä voi vaikeuttaa riitainen ero. Riitaisen eron kokeneet vanhemmat eivät välttämättä kykene eron jälkeen toimivaan yhteistyöhön (Emery, 1994; Kelly, Redenbach & Rinaman, 2005).

Isät voivat erosta huolimatta tukea lapsen kasvua ja kehitystä jakamalla vanhemmuutta lapsen äidin kanssa ja ylläpitämällä suhdetta lapseen (Broberg & Hakovirta, 2009, s. 125).

Koskelan (2012) mukaan avieron kokeneet miehet ovat vaarassa syrjäytyä ihmissuhteista. Myös ihmissuhteista syrjäytyminen etenee hänen mukaansa prosessina, kuten syrjäytyminen yleensä. Ensin menetetään aviopuoliso ja mahdollisesti lapsetkin ja sen jälkeen usein avioliiton aikana ja sen kautta syntyneet ystävyys- ja sukulaisuussuhteet (Koskela, 2012, s. 38). Monet avioliiton kautta

syntyneet sosiaaliset siteet ovat nimenomaan kollektiivisia sekä perheiden välistä, ja ne voidaan erossa menettää (Koskela, 2012, s. 38). Myös Grätzin (2017) mukaan monesti lasten huoltajuuden tai asuinkumppanin menettävä osapuoli menettää myös joukon muita sukulaisuussuhteita, kuten suhteet puolison sukuun ja yhteisiin ystäviin. Sen vanhemman, joka ei päädy lasten huoltajaksi tai yhteishuoltajaksi, suhteet lapseen tai lapsiin vaikeutuvat usein huomattavasti (Koskela, 2012, s. 34).

Ero siis muuttaa montaa asiaa isyyden näkökulmasta. Nykyään on ihanteena yhteisvanhemmuus, jolloin mies saa edelleen olla lapsilleen isä. Ero ei siis sulje miestä enää pois perheestä, perheen muoto vain muuttuu. Isyys ei enää ole miehille pelkkä velvollisuus, vaan isyys on vahvistunut isien siirtyessä elättäjän roolista kohti osallistuvampaa isyyttä (Hakovirta & Broberg, 2014, s. 125--126).

3.2 Eron merkitys äidille

Äitiys ja naisen identiteetti ovat tiukasti sidottuja toisiinsa sukupuoleen liittyvien yhteiskunnan antamien viestien vuoksi. Feministit ovat jo pitkään väittäneet, että naisten identiteettiin vaikuttaa suuresti käsitykset siitä mikä on maskuliinista, ja mikä feminiinistä. Yksi voimakas tapa, jolla sukupuoli on ilmennyt, on "äidin" sosiaalinen asema. Naiset toteuttavat äidin roolinsa suhteessa yhteiskunnallisiin odotuksiin siitä, kuinka äitien tulisi tuntea ja käyttäytyä. (Markham & Coleman, 2020.)

Vaikka äiti olisi eronnut, häneen kohdistuvat usein samat odotukset, kuin avio- tai avoliitossa oleviin äiteihin. Äitiyden olemuksen ei nähdä olevan riippuvainen äidin parisuhdestatuksesta. (Berg, 2008.) Kuitenkin yksinhuoltajuus tai niin sanottu osa-aika äitiys on melko erilaista, kuin perinteinen ydinperheäitiys. Perinteisiä käsityksiä äitiydestä pidetään edelleen yllä, eivätkä niitä näytä horjutta-

neen tasa-arvoisempaan vanhemmuuteen tähtäävät vanhempainvapaat, lapsilisät tai kunnallinen päivähoido (Cacciatore & Janhunen, 2008, s. 12). Markhamin ja Colemanin (2020) mukaan kuitenkin intensiivisen äitiyden ideologia on muuttumassa erityisesti erojen kokeneiden äitien keskuudessa. Äideille on tärkeämpää se, että lapsella on hyvä suhde molempiin vanhempiin, kuin se, että olisi itse koko ajan fyysisesti läsnä lapsilleen (Markham & Coleman, 2020).

Ero vaikuttaa suuresti äidin talouteen. Ero laskee äidin tuloja ja nostaa köyhyyden riskiä (Van Winkel & Leopold, 2021). Kesslerin tutkimuksessa (2018) eronneet äidit raportoivat huomattavasti alemmasta tulotasosta, kuin naimisissa olevat naiset. Tulotaso oli alempi myös eronneisiin miehiin verrattuina. Miehet usein tienaaavat enemmän, minkä vuoksi puolison tulojen menettäminen vaikuttaa enemmän naisiin. Perheen koko vaikuttaa eronneiden naisten taloudelliseen hyvinvointiin ja sen pysyvyyteen. Lapset, jotka asuvat äitinsä luona, muodostavat suuren esteen taloudelliselle toipumiselle lisäämällä talouden kuluja. (Van Winkel & Leopold, 2021.)

Eronkin jälkeen osa lapsenkasvatukseen liittyvistä tehtävistä jää yksinomaan äidin harteille. Yksi selkeästi suurimmista tällaisista asioista on kognitiivinen työ, joka usein mielletään äitien tehtäväksi. Daminger (2019) määrittelee artikkelissaan yhdeksän kognitiivisen työn kenttää ja neljä kognitiivisen työn tyyppiä. Kognitiivisen työn kenttiä ovat ruokahuollon järjestäminen, lastenhoito, aikataulutus, siivoaminen, taloudenhoito, sosiaaliset suhteet, kaupassakäynti, kodin hoito ja vapaa-ajan organisointi. Kognitiivisen työn neljä tyyppiä ovat ennakointi, tunnistaminen, päätöksenteko ja seuranta.

Kun vanhemmat eroavat, äidin ja lapsen tiivis suhde väistämättä muuttuu, etenkin jos lasten huollossa päädytään vuoroviikkosysteemiin, jolloin lapsi näkee toista vanhempaa vain joka toinen viikko ja osan loma-ajoista. Lasten hoidon ja huollon järjestelyt eron jälkeen yleensä muistuttavat tilannetta avioliiton aikana, eli suurin osa vastuusta lankeaa useimmiten äideille (Hokkanen, 2002, s. 126).

Erityisesti yksinhuoltajilla epätyypilliset työajat aiheuttavat haasteita lastenhoitojärjestelyissä (Kekkonen ym., 2014, s. 63). Yksinhuoltajien lapset ovat Perheet 24/7-tutkimusaineiston mukaan selvästi kahden vanhemman perheiden lapsia useammin hoidossa öisin, aamuisin ja iltaisin (Kekkonen ym., 2014, s. 63).

Yksinhuoltajuudesta puhutaan usein melko negatiivisesti ja ongelmalähtöisesti. Tavallisesti yksinhuoltajuus liitetään köyhyyteen, mielenterveysongelmiin ja lasten huonoihin lopputulemiin. (May, 2004.) Yksinhuoltajat itse kuitenkin puhuvat itsenäisyydestä ja merkityksen löytämisestä, eivätkä niinkään ongelmista (May, 2004).

3.3 Eron jälkeiset huoltajuus- ja asumisjärjestelyt

Eron jälkeen on neljä olennaista asiaa, joista vanhempien on sovittava. Niitä ovat lapsen huoltajuus, asuminen ja tapaamisoikeudet sekä elatusmaksut. Vanhemmilla on vapaus sopia näistä parhaaksi katsomallaan tavalla. Vanhemmat sopivat yhdessä myös muista lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvistä asioista, kuten terveydenhuollosta ja harrastuksista. (Ensi- ja turvakotien liitto.)

Lapsen ikä vaikuttaa olennaisesti siihen, miten lapsen asiat järjestetään erotilanteessa. Lain (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, 2019) mukaan 12 vuotta täyttänyttä lasta tulee kuulla, kun päätetään häneen liittyvistä asioista, kuten esimerkiksi siitä, asuuko hän pääsääntöisesti isän vai äidin luona

Lain mukaan tapaamisoikeuden tarkoituksena on turvata lapselle oikeus luoda ja säilyttää myönteinen ja läheinen suhde myös etävanhempaan (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, 2019). Tapaamisoikeuteen kuuluu myös lapsen oikeus tavata vanhempaa ja olla hänen luonaan ajoittain tai pitää yhteyttä jollakin muulla tavoin. Laissa on määritelty se, että molempien vanhempien on

myötävaikutettava tapaamisoikeuden toteutumiseen. Vanhempi ei saa aiheuttaa haittaa lapsen ja toisen vanhemman väliselle suhteelle. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, 2019.)

Eron jälkeen lasten huolto on järjestettävä uudella tavalla. Nykyään on yhä yleisempää yhteishuoltajuus, jossa lapsi asuu vanhempiensa luona vuoroviikoin, molemmat vanhemmat osallistuvat elatukseen yhtä lailla ja isommista hankinnoista pystytään yhdessä sopimaan. (THL, 2022.) Käytännössä yhteishuoltajuus tarkoittaa sitä, että vanhemmat päättävät yhdessä lasta koskevista asioista ja heillä on oikeus saada tietoa esimerkiksi lasten päivähoidosta, koulusta tai terveydenhoidosta. Silloinkin, kun vanhemmilla on yhteishuoltajuus, jäävät lasten kirjat usein äidin luo. (Hakovirta & Blomberg, 2014, s. 116.) Kun lapsi pääsääntöisesti asuu äidin luona, myös yhteishuoltotilanteessa isä joutuu kompensoimaan vähäisempää päivittäistä hoitoaan elatusapusuorituksella, josta sovitaan erikseen. Erotilanteessa yhteishuoltajuuden sijaan voidaan toiselle vanhemmalle myöntää yksinhuoltajuus, jolloin lapsen toisella vanhemmalla on täysi vastuu ja valta lapsen asioissa.

Vanhempien ero ei vaikuta äidin läsnäoloon lastensa elämässä. Äidin ja lapsen suhde voi jopa parantua eron jälkeen, kun äiti investoi lapseensa enemmän korvatakseen toisen vanhemman menetyksen (Grätz, 2017, s. 551–552). Lapsen huollon tarkoituksena on lain mukaan turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Lapselle on turvattava läheiset ja myönteiset ihmissuhteet, hyvä hoito ja kasvatusta sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lapsen kasvatusta tulee olla ymmärtävää, turvallista ja hellää eikä lasta saa kohdella millään tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, 2019.)

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta asettaa yhteishuollon pääsäännöksi ja ihanteeksi (Hokkanen, 2002, s. 122). Yhteishuoltajuudesta huolimatta lähivanhemmat tuntevat itsensä usein yksinhuoltajiksi ja vastaavasti etävanhemmat kokevat, etteivät he pysty vaikuttamaan lastensa elämään haluamallaan tavalla (Hokkanen, 2002, s. 125). Jos vanhempien välit ovat huonot, etävanhempi saattaa huoltajuuden nimissä vaikeuttaa lähivanhemman ja siten myös lapsen elämää esimerkiksi eväämällä lapselta passin saamisen tai pankkitilin avaamisen (Hokkanen, 2002, s. 125).

4 YHTEISVANHEMMUUS ERON JÄLKEEN

4.1 Yhteisvanhemmuuden merkitys parisuhteessa ja eron jälkeen

Sekä eron jälkeistä että parisuhteen aikaista yhteisvanhemmuutta on tutkittu Suomessa toistaiseksi melko vähän (Terävä& Böök, 2022). Yhteisvanhemmuudella tarkoitetaan yhteistyötä, tapoja, joilla vanhemmat pitävät huolta lapsesta, laittaen sivuun omat keskinäiset ristiriitansa (Beckmeyer ym., 2014). Feinbergin (2003) mukaan yhteisvanhemmuus syntyy, kun yksilöillä on päällekkäinen tai jaettu vastuu tiettyjen lasten kasvattamisesta ja siihen kuuluu tuki ja koordinointi (tai sen puute), jota vanhemmat osoittavat lapsen kasvatuksessa. Hänen mukaansa yhteisvanhemmuussuhde ei sisällä aikuisten välisen suhteen romanttisia, seksuaalisia, toverillisia, emotionaalisia, taloudellisia tai oikeudellisia puolia, jotka eivät liity lasten kasvatukseen. Yhteisvanhemmuus ei tarkoita sitä, että vanhemmuuden roolien tulisi tai pitäisi olla yhtäläisiä auktoriteetiltaan tai vastuultaan (Feinberg, 2003).

Yhteisvanhemmuuden tuki sisältää toisen vanhemman kyvykkyyden vahvistamisen vanhempana, toisen vanhemman panoksen tunnustamisen ja kunnioittamisen sekä hänen vanhemmuuttansa koskevien päätösten ja auktoriteetin tukemisen. (Feinberg & Kan, 2008).

Yhteisvanhemmuudessa eron jälkeen tai jaetussa vanhemmuudessa kyse ei ole ydinperheestä, vaan asenteesta, jonka mukaan lapset ovat yhteisiä ja heistä pidetään yhdessä huolta silloinkin, kun vanhempien oma tunneside katkeaa tai korvautuu muulla. Lasten ei pitäisi vanhempien erossa erota toisesta vanhemmasaan. (Vainikainen, 2005, s.54.)

4.2 Eron jälkeinen vanhempien toimiva yhteistyö ja perheen hyvinvointi

Hock ja Moraadian (2013) jakoivat tutkimuksessaan yhteisvanhemmuuden neljään eri osa-alueeseen. Nämä olivat vanhempien välinen sopusointu, rajojen säilyttäminen, vastavuoroinen hoivaaminen ja vanhempien välinen yhteys. Vanhempien välisessä sopusoinnussa vanhemmat kokevat yksimielisyyttä, keskinäistä kunnioitusta, emotionaalista tukea ja yhteisymmärrystä vanhemmuuden tavoitteista ja menetelmistä. Rajojen säilyttämisessä määritellään se, kuinka paljon yhteisvanhemmat ylläpitävät erillistä yksikköä vahvistamalla tai estämällä toisen vanhemman kasvatustoimia suoraan tai epäsuorasti liittyen heidän lapsiinsa. Vastavuoroinen hoivaaminen tarkoittaa yhteisvanhempien käsityksiä tasapainosta yhteisvanhemmuuden työn jakautumisessa ja osallistumisessa lastenhoitoon sekä konkreettisia pyrkimyksiä sopeutua ja helpottaa toistensa vanhemmuuden taakkoja. Vanhempien välinen yhteys tarkoittaa tunnesidettä, jonka he kehittävät vuorovaikutuksessa toistensa kanssa vanhempina, heidän tunne vanhemmuuden saavutuksistaan ja heidän tunnistamisensa yhteisestä kasvusta vanhempina. (Hock & Moraadian, 2013.)

Neljä keskeistä avioeron jälkeisen yhteisvanhemmuuden ulottuvuutta, jotka kirjallisuudessa yleisesti erotetaan, ovat yhteisvanhemmuuden viestintä, kunnioitus ja yhteistyö, konfliktit sekä triangulaatio (Rejaän ym., 2021). Viestinnän ulottuvuus viittaa tiedon vaihtoon vanhempien välillä lapsenkasvatusasioissa sekä vuorovaikutusmalleihin, jotka syntyvät, kun toinen vanhempi tukee tai heikentää toisen vanhemman kasvatusyrityksiä. Yhteisvanhemmuuden yhteistyö ja kunnioitus edellyttävät vanhemmilta omien erimielisyyksiensä sivuuttamista lapsen parhaaksi ja positiivisen suhteen edistämistä lapsen ja toisen vanhemman välillä. Lapsen asettaminen etusijalle auttaa eronneita vanhempia suhtautumaan toisiinsa ja keskittymään keskusteluissaan lapsiinsa. (Rejaän ym., 2021.) Kolmas ulottuvuus käsittää yhteisvanhemmuuden konfliktit. Vanhempien väliset kon-

fliktit lapsenkasvatuksesta voivat häiritä heidän vanhemmuustaitojaan ja vaarantaa positiiviset vanhemmuuskäyttäytymismallit. Neljäs ulottuvuus, triangulaatio, viittaa lasten sekaantumiseen vanhempien konflikteihin. Kun vanhemmat yrittävät muodostaa liittoutumia lapsen kanssa toista vanhempaa vastaan tai kun rajat vanhempien ja vanhempi-lapsi -alajärjestelmien välillä hämärtyvät, lapset joutuvat todennäköisesti toimimaan ”liittolaisina” tai ”pelinappuloina” vanhempiensa konflikteissa. (Rejaän ym., 2021.)

Rejaän ym. (2021) löysivät tutkimuksessaan neljä erillistä eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden mallia. Nämä olivat yhteistyö, negatiivisesti sitoutunut, negatiivisesti vetäytynyt ja keskimääräinen. Yhteistyösuuntautuneiden vanhempien lapsilla todettiin tutkimuksessa kaikkein vähiten eroista johtuvia sisäisiä tai ulkoisia ongelmia. Yhteistyömallille on luonteenomaista suhteellisen korkea vanhempien keskinäinen kunnioitus ja viestintä, yhdistettynä alhaisimpiin konfliktija triangulaatiotasoihin. Vastakohtaisesti negatiivisesti sitoutuneelle mallille on ominaista korkeimmat konfliktija triangulaatiotasot, yhdistettynä keskimääräisestä korkeaan tasoon kunnioituksessa ja viestinnässä. Negatiivisesti vetäytyneessä mallissa vanhempien keskinäisen kunnioituksen ja viestinnän tasot olivat alhaisimmat, yhdistettynä keskimääräisestä korkeaan määrään konflikteja ja triangulaatiota. Lopuksi keskimääräisessä mallissa vanhempien keskinäisen kunnioituksen ja viestinnän tasot olivat verrattavissa yhteistyö- ja negatiivisesti sitoutuneeseen malliin, yhdistettynä keskimääräiseen määrään konflikteja ja triangulaatiota (eli alhaisempi kuin negatiivisesti sitoutuneessa mallissa, korkeampi kuin yhteistyömallissa.). (Rejaän ym., 2021.)

Bergströmin ym. (2015) Ruotsissa tehdyssä tutkimuksessa selvisi, että lapset, joiden vanhemmilla on yhteishuoltajuus, kärsivät vähemmän psykosomaattisista ongelmista, kuten keskittymisvaikeuksista, univaikeuksista, päänsärystä, vatsakivuista, surun ja kireyden tunteista, huimauksesta ja ruokahaluttomuudesta, kuin ne lapset, jotka asuvat vain yhden vanhemman kanssa. Tutkimuksen mukaan psykosomaattisia ongelmia on kuitenkin vähiten ydinperheessä elävillä

lapsilla. Vanhempien ero ja sen jälkeiset järjestelyt siis vaikuttavat psykosomaattisten ongelmien ilmaantumiseen.

Eron jälkeistä yhteisvanhemmuutta voidaan tarkastella kolmesta eri näkökulmasta. Näkökulmia ovat vakaa, ristiriitainen sekä ”irtisanoutunut” yhteisvanhemmuus (Amato ym. 2011; Lamela ym., 2016).

Vakaan ja yhteistyökykyisen vanhemmuustyylin omaavat aikuiset tarkastelevat asioita myönteisellä, yhteistoiminnallisella ja vastuullisella tavalla. He kykenevät tarkastelemaan asioita lapsen näkökulmasta laittaen omat tarpeensa taka-alalle (Lamela ym., 2016; Terävä & Böök, 2019, s. 13). Vuorovaikutuksen keskeisiä elementtejä ovat neuvottelu ja toisen vanhemman huomiointi. Aikuiset ovat tehneet tietoisien päätöksen toimia yhteistyössä eron jälkeen. He osaavat erottaa nykyvanhemmuuden ja menneeseen parisuhteeseen liittyvät tunteet toisistaan. Kaikissa lasta koskevissa asioissa joustavuus on olennainen taito. Lapset hyötyvät eron jälkeen suuresti vakaasta vanhemmuustyylistä, koska päällimmäisenä on yhteisen hyvän näkeminen ja samaan suuntaan katsominen (Terävä & Böök, 2019, s. 13–14).

Ristiriitainen yhteisvanhemmuus pitää sisällään konflikteja, vihaa ja epäluottamusta toista vanhempaa kohtaan. Usein mukana on myös erilaisia aggression muotoja esimerkiksi toisen vähättelyä, vanhemmuuden sabotointia ja vieraannuttamista (Lamela, 2016; Terävä & Böök, 2019, s. 14).

Vaikka tarkoituksena on ristiriitaisessa yhteisvanhemmuudessa satuttaa toista vanhempaa, voivat lapset joutua vanhempien välisen vihamielisyyden ristituleen. Lapsiin sattuu, kun he joutuvat katsomaan vierestä vanhempiansa riitelyä. Vielä enemmän se koskee, jos vanhemmat valjastavat lapsensa liittolaisikseen taistelussa. Kaikkein eniten satuttaa se, kun toinen vanhemmista ryhtyy järjestelmälliseen kampanjaan kääntääkseen lapset toista vanhempaa vastaan. (Warshak, 2012, s. 28.)

Yhteisvanhemmuudesta irtisanoutuminen on radikaalein kaikista tyypeistä. Tällöin vanhemmat ottavat täydellisen etäisyyden hankalaksi koettuun vanhemmuussuhteeseen. Usein näin radikaalin ratkaisun taustalla on vakavampia ongelmia kuten väkivaltaa, alkoholismia tai mielenterveyden haasteita, jotka uhaavat koko perheen hyvinvointia. (Lamela, 2016; Terävä & Böök, 2019, s. 14.)

Yhteisvanhemmuudessa yhteistyön toimivuus on erityisen tärkeää, koska kyseessä on lapsen etu. Vanhemmuus eron jälkeen -hankkeen ammattilaisten haastatteluista oli löydettävissä monia toimivan yhteistyövanhemmuuden elementtejä, jotka tiivistettiin kolmeksi laajemmaksi teemaksi: arvo, asenne ja arki (Terävä & Böök, 2019, s. 15).

Haastatteluissa perheammattilaiset sanoivat, että lapsen ensisijaisuus on arvona kaikkein tärkein, vanhempien toimintaa peilattiin ja perusteltiin sitä vasten. Haastateltavien mukaan lapsella on oikeus rakastaa molempia vanhempiaan ja oikeus turvalliseen arkeen. Lapsen kokemaa stressiä tulisi vähentää kaikin keinoin.

Terävän ja Böökin tutkimuksessa (2019) perheammattilaisten haastatteluissa esille tulleet käsitteet asenne ja arki liittyvät vanhempien hyvinvointiin eron jälkeen. Asenne pitää sisällään toisen vanhemman kunnioituksen ja halun omaan henkilökohtaiseen kasvuun (Terävä & Böök, 2019, s.15–16). Tutkittavien mukaan vanhempien on hyvä muistaa, että kyseessä on samaan suuntaan katsominen ja yhteisen sävelen löytäminen, ei kilpailu. Toisen vanhemman elämäntilanne on huomioitava ja hyväksyttävä se, että hän tekee omat valintansa. (Terävä & Böök, 2019, s. 16.) Tutkimuksessa perheammattilaiset korostivat, että entistä kumppania on arvostettava edes vanhempana, jos ei muuten. Yhteistyövanhemmuuteen kasvaminen nähtiin yksilöllisenä ja prosessinomaisena. Toimiva yhteistyö vaatii toisen sietämistä ja parhaimmillaan toiseen aikuiseen luottamista sekä kärsiväl-

lisyyttä, asiallisuutta ja käytöstapoja. Eron jälkeen vanhemmat joutuvat luopumaan joistakin unelmistaan, kuten ydinperheestä ja yhteisestä isovanhemmudesta. (Terävä & Böök, 2019, s. 16.)

Terävän ja Böökin (2019) tutkimuksessa perheammattilaiset toivat esille, että aikuisilta vaaditaan kompromisseja ja joustavuutta, jotta arki sujuu ja yhteistyö on toimivaa. Parhaimmillaan toimiva yhteistyövanhemmuus sisältää avointa ja sujuvaa viestintää, jossa toista tullaan puoliväliin vastaan. (Terävä & Böök, 2019, s. 16.)

5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYS

Tässä tutkimuksessa tarkastelen eronneiden äitien ja isien kokemuksia eron jälkeisestä toimivasta yhteisvanhemmuudesta. Aineistonani on Vanhemmuus eron jälkeen -hankkeen vanhempien haastattelut.

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla vanhempien omia kokemuksia siitä, millaiset asiat he ovat kokeneet toimiviksi yhteisvanhemmuudessa eron jälkeen ja mitkä asiat ovat vaikeuttaneet eron jälkeistä yhteisvanhemmuutta. Tutkin asiaa sekä eronneiden isien että äitien näkökulmasta.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millainen on toimiva yhteisvanhemmuus eron jälkeen?
2. Mitkä asiat vaikeuttavat eron jälkeistä yhteisvanhemmuutta?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimuskonteksti

Tämän pro gradu -tutkielman tutkimus perustuu Ensi- ja turvakotien liiton ja Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitoksen (Böök & Terävä, 2022) yhteistyönä toteutettuun "Vanhemmuus eron jälkeen"-hankkeeseen. Hankkeessa tutkittiin eron jälkeistä elämää ja yhteisvanhemmuutta sekä vanhempien että ammattilaisten näkökulmasta kaksivaiheisesti. Ensimmäisessä vaiheessa haastateltiin perheyöntekijöitä, jotka työskentelevät eronneiden vanhempien kanssa ja toisessa vaiheessa haastateltiin eron kokeneita äitejä ja isiä. Tämä tutkielma keskittyy tarkastelemaan hankkeen toisen vaiheen, eroisien ja -äitien haastatteluja, joita oli yhteensä 27.

Tutkielma sijoittuu kontekstiltaan kasvatustieteelliseen perhetutkimukseen ja edustaa laadullisen tutkimuksen perinnettä. Kyseinen lähestymistapa pyrkii ymmärtämään syvällisesti erilaisia ilmiöitä sen sijaan, että tavoiteltaisiin tilastollisia yleistyksiä. Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään ilmiöiden kuvaamiseen, tiettyjen toimintojen ymmärtämiseen sekä teoreettisesti pätevien tulkintojen luomiseen (Grbich, 2012, luku 1; Eskola & Suoranta, 1998, luku 2). Tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen, mikä tekee siitä ihmisäänen kuvaamiseen soveltuvamman verrattuna määrälliseen lähestymistapaan. (Hirsjärvi ym., 2007, s. 157). Tässä tutkittavien ääntä pyrittiin tavoittamaan teemahaastatteluin.

Koska tutkin ihmisten omia kokemuksia, on tutkimuksessani piirteitä fenomenologiasta. Fenomenologiassa on keskeistä pyrkiä ymmärtämään ihmisten kokemukset ja piilotetut merkitykset heidän omasta näkökulmastaan katsottuna (Grbich, 2012, luku 8). Tällaisessa tutkimuksessa ei siis keskitytä tekemään mi-

tään yleistyksiä ilmiöstä, vaan tavoitteena on tutkittavien kokemus- ja merkitysmailmojen kuvaaminen (Laine, 2018). Analyysimenetelmänä käytän aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Vaikka analyysimenetelmä keskittyykin aineistoon, laadullisessa tutkimuksessa tutkijan teoreettiset näkökulmat kuitenkin ohjaavat tutkimuksen suuntaa. (Kiviniemi, 2018.)

6.2 Tutkittavat

Tutkimusaineistona tässä pro gradu-tutkielman tutkimuksessa hyödynnettiin Vanhemmuus eron jälkeen -hankkeeseen kerättyjä vanhempien haastatteluja. Tutkittavat ovat eron kokeneita isiä ja äitejä. Haastatteluja oli yhteensä 27 kappaletta, joista 16 oli eronneen äidin ja 11 eronneen isän haastattelua. Kaikki osallistuneet olivat heterosuhteessa eläneitä/eläviä isiä ja äitejä. He eivät, kahta henkilöä lukuun ottamatta, olleet entisiä pariskuntia keskenään. Tutkittavien ikähaarukka oli 29–57-vuotta.

Vanhemmilla oli jokaisella haastatteluhetkellä ainakin yksi alle 18-vuotias lapsi, mutta lasten määrässä oli vaihtelua yhdestä neljään. Lasten ikä vaihteli vauvasta yli kaksikymmentävuotiaisiin asti. Keskimäärin lapset olivat noin kymmenvuotiaita. Erosta kulunut aika vaihteli kuudesta kuukaudesta 12 vuoteen ollen keskimäärin neljä vuotta. Tutkittavat asuivat eri puolilla Suomea. Koulutustaustat vaihtelivat keskiasteesta ylempään korkeakoulututkintoon. Jokainen tutkittavista oli kokopäivätyössä. Neljä tutkittavista opiskeli sivutoimisesti ja kaksi kokopäiväisesti. Kaksi tutkittavista oli työelämän ulkopuolella.

Suurimmalla osalla (n=24) vanhemmista oli yhteishuoltajuus, yksinhuoltajia (lapset äidillä) oli kolme kappaletta. Neljällätoista perheellä lapset asuivat pääsääntöisesti äidin luona ja tapasivat isää säännöllisesti. Yhdeksällä perheellä toteutui vuoroviikkoasuminen, jolloin lapset asuivat molempien vanhempien

luona suunnilleen yhtä paljon. Haastateltavista seitsemän asui uusioperheessä, joista kahdessa oli myös puolison lapsia.

Suurin osa tutkittavista oli vapaaehtoisesti osallistunut Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään. Ryhmän tavoitteena on tarjota tila, jossa jaetaan kokemuksia ja käsitellään omaa eroa yhdessä muiden saman kokeneiden vanhempien kanssa. Lisäksi ryhmä pyrkii tukemaan erilaisia näkökulmia eron jälkeiseen vanhemmuuteen, kuten vanhempien välistä yhteistyötä ja suhteiden ylläpitämistä lapseen. (Oulun ensi- ja turvakoti ry, 2023.)

Laadullisessa tutkimuksessa uskottavuuden kannalta on olennaista, että tutkittavilla on mahdollisimman paljon kokemusta tutkittavasta ilmiöstä ja että he kykenevät puhumaan siitä (Graneheim ym. 2017). Tässä tutkimuksessa tutkittavien joukko on valittu harkitusti ja tarkoituksenmukaisesti. Tutkittavilla oli tarjota olennaista kokemustietoa eron jälkeisestä yhteisvanhemmuudesta sekä sen toimivuudesta ja haasteista, koska jokaisella tutkittavalla oli omakohtaista kokemusta erosta lapsen toiseen vanhempaan.

Laadullisessa tutkimuksessa usein rajalliset resurssit kuten aika ja raha rajoittavat aineiston kokoa (Tuomi & Sarajärvi, 2018, luku 3). Koska minulla oli käytössäni valmis haastatteluaineisto, ei minulta kulunut aineistokeruuseen yhtään resursseja. Minun oli mahdollista sisällyttää analyysiin kaikki 27 vanhemman haastattelua.

6.3 Tutkimusaineiston keruu

Litteroitua aineistoa on yhteensä 362 sivua. Sivumäärä vaihteli 8–31 sivun välillä. Kaikki haastattelut tehtiin vuosien 2016–2021 välillä, neljässä kaupungissa eri puolilla Suomea. Haastattelumenetelmäksi oli valittu puolistrukturoitu teema-haastattelu. Teemahaastattelussa eteneminen perustuu valittuihin ennalta mää-

riteltyihin teemoihin sekä niihin liittyviin tarkentaviin kysymyksiin. Teemahaastattelussa tavoitteena on löytää merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen tai tutkimustehtävän mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

Teemahaastattelun etuna oli erityisesti se, että tilanne oli keskustelun kaltainen ja antoi haastateltaville mahdollisuuden kertoa laajasti omista kokemuksistaan, kuitenkin niin, että haastattelija johdatteli aiheita ja ohjasi keskustelua. Kun käsitellään sensitiivisiä aiheita, kuten eroa ja vanhemmuutta, on teemahaastattelun etuna myös, että edetään tutkittavan ehdoilla ja tällöin on eettistä, että vain tutkija on läsnä tilanteessa, jossa tutkittava kertoo omia kokemuksiaan herkästä aiheesta (Kallinen ym., 2015, s. 54). Tämän vuoksi yksilöhaastattelujen toteutus oli perusteltu aineistonhankintamenetelmä tähän tutkimukseen, sillä tutkittavalla oli mahdollisuus kuvailla kokemuksiaan omasta näkökulmastaan vain haastattelijan läsnä ollessa. Haastattelut toteuttivat ensi- ja turvakotien työntekijät.

Osassa tarkastelemissani haastatteluissa tuli esille vahvojakin tunteita ja tutkittava saattoi jäädä toistuvasti käsittelemään yhtä asiaa, tällöin oli nähtävissä kuinka haastattelija vaihtoi tarkoituksenmukaisesti aihetta. Oman elämäntarinan kertominen voi olla haastavaa, mutta kokemus voi olla hyvinkin terapeutin ja tarjoaa mahdollisuuden käsitellä kipeää aihetta uudella tavalla (Kallinen ym., 2015, s. 156–157). Muutamissa haastatteluissa tuli esille, että erosta on jäänyt käsittelemättä tunteita, joita oli mahdollista purkaa ja reflektoida tutkijan läsnä ollessa.

Teemahaastattelun rungon olivat laatineet Jyväskylän yliopiston tutkijat. Teemoja haastattelussa oli kolme: arki eron jälkeen, lapsen ja vanhemman välinen suhde sekä yhteisvanhemmuus. Teemoja avaavia tutkimuskysymyksiä oli yhteensä 21 kappaletta, joihin sisältyi tarkentavia lisäkysymyksiä. Itse keskityin haastattelurungossa pääsääntöisesti yhteisvanhemmuusosioon ja erityisenä kiinnostuksen kohteenani oli vanhempien vastaukset pääkysymykseen 20. *”Kuvaile*

millaista yhteistyö lapsen isän/äidin kanssa on” ja sen alla oleviin tarkentaviin kysymyksiin ”Mikä yhteistyössä toimii ja tuntuu hyvältä” ja ”Millaiset asiat mielestäsi vaikeuttavat yhteistyönne toteutumista”. Analysoitavaa aineistoa kertyi 46 sivua.

6.4 Aineiston analyysi

Tämän pro gradu -tutkielman analyysitapana käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysin valikoituminen analyysitavaksi oli perusteltua, koska sen avulla voidaan tarkastella systemaattisesti ja objektiivisesti erilaisia kirjallisia dokumentteja ja tekstejä, kuten haastatteluaineistoja (Elo & Kyngäs, 2008). Kun halutaan tarkastella monipuolista ja runsasta aineistomäärää yksityiskohtaisesti ja tiivistää se selkeäksi sanalliseksi kuvaukseksi tutkittavasta ilmiöstä, on sisällönanalyysi perusteltu valinta (Braun & Clarke, 2006, s. 78; Tuomi & Sarajärvi, 2018). Koska tämän tutkimuksen tekstiaineisto oli laajuudeltaan hyvin laaja, oli tärkeää soveltaa sisällönanalyysin periaatteita aineiston tiivistämiseksi ja selkeyttämiseksi. Tällainen analyysitapa sopii Braunin ja Clarken (2006, s. 81) mukaan erityisen hyvin ihmisten kokemusten kuvaamiseen.

Analyysimenetelmät voidaan jaotella eri tavoin riippuen tutkimuksen lähtökohdista ja tavoitteista. Esimerkiksi Tuomi ja Sarajärvi (2018) mainitsevat jaon aineistolähtöiseen, teoriaohjaavaan ja teorialähtöiseen sisällönanalyysiin. Aineistolähtöinen analyysitapa soveltuu erityisesti tilanteisiin, joissa olemassa oleva teoreettinen tieto ja tutkimuskirjallisuus tutkimuksen aiheesta ovat rajalliset (Hsieh & Shannon, 2005, s. 1279), eikä kohderyhmän näkemyksiä ole vielä täysin selvitetty (Braun & Clarke, 2006, s. 83).

Koska yhteisvanhemmuus on Suomessa suhteellisen uusi tutkimusalue ja eroneiden vanhempien omia kokemuksia yhteisvanhemmuudesta ja sen toimivuudesta ja haasteista ei ole aiemmin juurikaan tutkittu, oli järkevää lähestyä ilmiötä aineistolähtöisesti. Aineistolähtöisen analyysin aikana aiemmat havainnot ja teo-

riat eivät suoraan ohjaa tulosten analysointia; sen sijaan teoriaa sovelletaan enimmäkseen käytännön analyysimenetelmän toteuttamiseen. Kuitenkin aineistolähtöinen analyysi hyödyntää myös olemassa olevaa teoreettista tietoa tutkittavasta ilmiöstä, samalla tavalla kuin teoriaohjaava ja teorialähtöinen analyysitapa (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aineisto pelkistetään, ryhmitellään ja abstrahoidaan. Aineistoista koodataan ilmaisuja, jotka liittyvät tutkimuskysymyksiin. Koodaamisen jälkeen etsitään yhtäläisyyksiä ja eroja eli koodit ryhmitellään. Viimeiseksi yhtäläisyyksistä muodostetut ryhmät vielä abstrahoidaan eli käsitteellistetään. (Kyngäs & Vanhanen, 1999, s. 5.) Kyseinen aineistoanalyysitapa tuottaa relevantteja vastauksia tutkimuskysymyksiini. Analyysiyksikkö tulee valita ennen analyysiprosessin aloitusta. Tällainen analyysiyksikkö voi olla yksittäinen sana, lause tai useista lauseista koostuva ajatuskokonaisuus (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tutkimukseeni valitsin analyysiyksiköksi lauseet, joissa vanhemmat kertoivat eron jälkeisen yhteisvanhemmuudesta toimivia ja haasteita aiheuttavia asioita. Tutkin aineistoa myös määrällisesti, kun laskin kuinka monta mainintaa muodostamani ryhmät saivat.

Analyysiprosessin alkuvaiheessa paneuduin huolellisesti aineistoon lukemalla läpi kaikki haastatteluaineistot. Vaikka tutkimuksen keskiössä oleva teema oli yhteisvanhemmuus, kävin läpi kaikki tekstit kokonaisuudessaan, jotta ei jäisi huomaamatta mitään olennaista tutkimuskysymysten kannalta. Tärkein tietolähde oli kuitenkin niiden vastausten kohdat, joissa haastateltavat käsitteivät yhteisvanhemmuuden toimivuutta ja siihen liittyviä haasteita. Analysoitaessa aineistoa koottiin kaikki haastatteluista löytyneet kohdat, joissa haastateltavat puhuivat eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden toimivuudesta ja siihen liittyvistä haasteista. Tämä aineisto pelkistettiin ja merkittiin erilliseen dokumenttiin. Merkinöissä käytettiin eri värejä ja luotiin ryhmiä eri asiakokonaisuuksien perusteella. Toimivan yhteisvanhemmuuden osa-alueiden ryhmiin sisällytettiin toimiva yhteistyö, toimiva kommunikaatio, samankaltaisuus, raha-asiat, luottamus

ja riidattomuus. Haasteita tuottavien osa-alueiden ryhmiin sisällytettiin toimimaton yhteistyö, toimimaton kommunikaatio, erilaiset näkemykset, luottamuksen puute, tunneongelmat ja raha-asiat. Taulukossa 1 on esitelty esimerkkejä aineiston pelkistämisestä.

TAULUKKO 1. Esimerkkejä aineiston pelkistämisestä

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu
"...molemmat taustoiltamme luonteeltamme semmosia "rajat on rakkautta" - tyylisiä vanhempia. Elikkätavallaan kasvatusperiaatteet on samankaltaisia"	Samankaltaiset kasvatusperiaatteet
"...keskustellaan niistä yhdessä ja ja just sit et lasten niinku, niinku nää kodinvaihtotilanteet, et me yhdessä niinku, et lasten, lapset ei joudu muurehtimaan siitä et siirtyykö tavarat oikeaan paikkaan, vaan niinku me, me huolehditaan isän kanssa siitä yhdessä..."	Keskusteluyhteys
"...se semmonen yhteisymmärryksen puuttuminen tai joku, mä en tiä oikein mistä se johtuu, mut just tää mistä mä oon aikasemmin, niinku edellä kuvannu että ei oo semmosta jotenki se, se, niin, et ei niinkö se viesti kulje tai selkeään kysymykseen, yksinkertaseen, ei saa selkeätä vastausta "	Yhteisymmärryksen puute

<p>”...viikosta, viikosta menee siis maanantai, tiistai, lauantai menee, menee siihen että lapset valmistautuu siirtymään kotien välillä ja arvomaailmat ja pelisäännöt on eri kodeissa niin erilaiset...”</p>	Arvomaailmat erilaiset
--	------------------------

Pelkistämisen jälkeen seuraa ryhmittelyvaihe, jonka tarkoituksena on tunnistaa aineistosta yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Näiden perusteella muodostuu analyysin edetessä erilaisia luokkia. (Graneheim ym., 2017, s. 29–30.) Merkitsin eri asioita eri väreillä ja loin asioista erilaisia luokkia. Ryhmittelyt löytyvät taulukoista 2 ja 3.

TAULUKKO 2. Ryhmittely toimivista asioista.

Pelkistetyt ilmaukset	Luokka
toimiva yhteishuoltajuus, sopimuksesta pidetään kiinni, säännöllinen aikataulu, joustavuus	Toimiva yhteistyö
kun saadaan asioista yhteisymmärrys, helppo sopia asioista, avoimuus, keskusteluyhteys	Toimiva kommunikaatio
samat ajatusmaailmat, sama arvomaailma, samankaltaiset kasvatuseriaatteet	Samankaltaisuus
molemminpuolinen kunnioitus, molemmat kantaa vastuunsa	Luottamus
lasten hankinnat	Raha-asiat
ei riitoja	Riidattomuus

TAULUKKO 3. Ryhmittelyt yhteisvanhemmuuden haasteista.

Pelkistetyt ilmaukset	Luokka
äiti ei halua tehdä yhteistyötä, isä ei mukana lapsen elämässä enää	Toimimaton yhteistyö
yhteydenpito epämiellyttävää, tietoja jätetään kertomatta, yhteisymmärryksen puute	Toimimaton kommunikaatio
luottamus mennyt, äiti haluaa isän kokonaan ulos	Epäluottamus
arvomaailmat ja pelisäännöt erilaiset, erilaiset käsitykset elämän prioriteeteista	Erilaiset näkemykset lasten kasvatuksesta ja kodin pelisäännöistä
isä saattaa loukkaantua lapsen tunteista, käsittelemättä jääneet tunteet	Tunteet
äidillä vaikeuksia puhua rahasta, raha ainoa asia, joka aiheuttaa riitaa	Raha-asiat

6.5 Eettiset ratkaisut

Eettiset ratkaisut perustuvat Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeisiin hyvistä tieteellisistä käytännöistä ja menettelytavoista. Hyvän tieteellisen käytännön peruseriaatteita ovat eurooppalaisen tutkimuseettisen ohjeistuksen mukaan luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023). Hyvä tieteellinen käytäntö koostuu menettelytavoista, joilla huolehditaan siitä, että hyvä tieteellinen käytäntö toteutuu koko tieteellisen toiminnan elinkaaren ajan (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023). Näin ollen myös hyvät tieteelliset menettelytavat ovat osa tiede- ja tutkimusyhteisöön kuuluvien organisaatioiden laatujärjestelmää (Tutkimuseettinen neuvottelukunta,

2023). Niiden noudattamatta jättäminen voi vakavimmillaan johtaa hyvän tieteellisen käytännön loukkausepäilyyn (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023).

Tämän pro gradu -tutkielman toteuttamisessa on pyritty noudattamaan edellä mainittuja menettelytapoja. Ensinnäkin tutkimukseen osallistujien hyvinvointi ja eettisyys oli asetettu etusijalle, ja varmistettu, ettei kenellekään aiheudu haittaa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2023) ohjeistuksia kunnioittaen. Ihmisten itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen on keskeistä, ja osallistuminen tutkimukseen oli vapaaehtoista ja informaatio tutkimuksesta tarjottiin riittäväällä tavalla (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023). Koska tämän tutkimuksen aineisto on osa aikaisempaa tutkimushanketta, tarvittavat tutkimusluvut oli jo hankittu kyseisen hankkeen yhteydessä. Tutkimusaineistojen käsittely oli tapahtunut luottamuksellisesti ja tietosuojalainsäädännön mukaisesti. Vanhemmille oli annettu tietosuojailmoitus sekä tiedote, ja jokaiselta tutkimukseen osallistuvalla oli pyydetty kirjallinen suostumus (Böök & Terävä, 2022). Yleisen tietosuoja-asetuksen (GDPR) voimaantulo 25.5.2018 merkitsi sitä, että vuonna 2016 haastatelluille ei ollut tuolloin laadittu tietosuojailmoitusta, vaan ainoastaan tiedote ja kirjallinen suostumus. Kaikille vuosina 2019–2020 haastatelluille laadittiin tarvittavat asiakirjat. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista, ja tutkittavilla oli mahdollisuus vetäytyä tutkimuksesta milloin tahansa. Tutkimusaineistoa säilytettiin yleisen tietosuoja-asetuksen (GDPR) mukaisesti (Böök & Terävä, 2022).

Tutkittavan tietoturva ja yksityisyyden suojaaminen tietosuojalain säädösten mukaisesti ovatkin tärkeitä periaatteita, kun tehdään ihmisiin kohdistuvaa tutkimusta (Kuula, 2011, s. 64). Ennen kuin ohjaajani antoi aineiston käyttöni, allekirjoitin aineistonkäyttösitoumuksen, joka määrittelee, millä tavoin ja mihin tarkoitukseen saan saamaani aineistoa käyttää. Aineisto tallennettiin sähköisesti Jyväskylän yliopiston salanasuojatulle verkkolevyllä eli U-asetalle. Myös tutki-

musaineiston hävittäminen tapahtui tietoturvallisesti, sillä pro gradu- tutkielman valmistuttua hankkeeseen kuuluvat sähköiset tiedostot poistettiin verkkolevyltä ja tulosteet tuhottiin muun tietoturvapaperin mukana.

Tutkittavien yksityisyyden suojaamiseen kuuluu myös tutkittavan anonymiteetin säilyttäminen koko tutkimusprosessin ajan (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023). Yksi anonymisoinnin keino on suorien tunnistetietojen eli henkilötietojen, kuten nimien, syntymäaikojen ja yhteystietojen muuttaminen peitenimiksi eli pseudonyymeiksi (Kuula, 2011, 214–215).

Sain aineiston käyttöni valmiiksi pseudonymisoina. Tutkittavien tunnistamattomuuden takaamiseksi pseudonymisoin aineiston vielä uudelleen niin, että jo annetuista pseudonyymeistä muodostin tutkimushaastatteluihin osallistuneille äideille numerokoodit Äiti 1 - Äiti 16 sekä isille koodit Isä 1 - Isä 11 riippuen haastattelujen lukemisjärjestyksestä. Näin menetellen edes alkuperäisen tutkimuksen tekijät eivät voi tunnistaa yksittäisiä haastateltavia tutkimuksestani pseudonyymien perusteella.

Lisäksi aineiston analysointivaiheessa kaikki tiedot tutkittavista yksinkertaistettiin yleiselle tasolle niin, etteivät yksittäiset tutkittavat ole tunnistettavissa tutkimuksesta. Esimerkiksi luvussa 6.2, jossa esittelen tutkittavani, avasin taustoja vain sen verran kuin oli tarpeellista tämän tutkimuksen kannalta. Raportoin tulokset myös sillä tavoin, etteivät tutkittavat tai heidän läheisensä ole tunnistettavissa. Muutamassa haastattelussa nousi esille hyvin henkilökohtaisia ja arkaluontoisia asioita tutkittavan perhe-elämästä, joten yksityisyyden suojan vuoksi en käytä sitaatteja, joissa näitä arkaluontoisia asioita tulisi esille.

On tärkeää ottaa huomioon aiheen herkkäluonteisuus, erityisesti kun käsitellään perheen sisäisiä haasteita. Perheen hajoaminen ja vanhempien eroaminen voivat aiheuttaa paljon negatiivisia kokemuksia ja voimakkaita tunteita, mikä tekee tut-

kimuksen aiheesta herkän (Kallinen ym., 2015, s. 173). Tässä tilanteessa teema-haastattelu oli sopiva menetelmä, koska se mahdollisti sensitiivisen aiheen syvällisen tutkimisen.

Tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden takaamiseksi tutkijan tulee pyrkiä myös objektiivisuuteen eli puolueettomuuteen niin, etteivät esimerkiksi oma tausta, tunteet tai mielipiteet vaikuta tutkimuksen tekemiseen (Kuula, 2011, s. 155; Tuomi & Sarajärvi, 2018, luku 6).

Tutkimuksen suunnitteluvaiheessa oli ensisijaisen tärkeää avata omat ennakkoletukseni tutkimusaiheesta ja tunnistaa niihin liittyvät tunnetilat. Tein tämän välittömästi tutkimusprosessin alussa, mikä auttoi minua välttämään oman, avioerolapsuuteen liittyvän taustani vaikutusta tutkimustyöhön. Tämä varmistui erityisesti aineiston analysoinnissa, missä en tulkinnut aineistoa omien kokemusteni kautta. Näin pyrin säilyttämään puhtaan tutkijan roolin ja näkökulman tutkimuksessa. Valmiin aineiston vastaanottamisen etuna oli, että omat henkilökohtaiset kokemukseni eivät päässeet vaikuttamaan kerättyyn tietoon, edes haastattelutilanteissa. Mikäli olisin itse kerännyt aineiston, olisi Graneheimin ja hänen kollegoidensa (2017, s. 33) mukaan mahdollista, että omat ennakkokäsitykseni tutkimusaiheesta, jotka ovat peräisin omasta eroperhetaustastani, olisivat vaikuttaneet kysymysten muotoiluun ja keskustelun suuntaamiseen haastattelujen aikana.

7 TULOKSET

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen tulokset asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Tutkimuksessa tarkasteltiin eronneiden isien ja äitien kokemuksia kahden tutkimuskysymyksen avulla.

7.1 Toimiva yhteisvanhemmuus

Kun vanhemmat kuvasivat toimivaa yhteisvanhemmuutta, he toivat esille yhteistyön toimivuuden, toimivan kommunikaation, samankaltaisuuden eli esimerkiksi samanlaiset ajatusmaailmat, lasten hankinnat, riidattomuuden ja luottamuksen. Kaikkein tärkeimmiksi asioiksi koettiin toimiva yhteistyö ja sujuva kommunikaatio.

Yhteistyö ja sujuva kommunikaatio koettiin tärkeäksi pääasiassa siksi, että lasten asioista on tarpeellista vanhempien sopia keskenään, koska monessa haastattelussa vanhemmat kertoivat, että heillä on yhteishuoltajuus. Esille tuli yhteisymmärrys ja yhteinen halu kasvattaa lapsia ja pitää heistä huolta.

”No toi on just se oikeestaan se, et mikä mun mielestä tätä meidän, meidän niinku dynamiikkaa kuvaa, et se, meillä on yhteisymmärrys siitä, et et meillä on yhteiset lapset, jotka me ollaan yhdessä haluttu ja me niinku halutaan yhdessä kasvattaa ja niinku huolehtii heistä ja heidän hyvinvoinnistaan, et se on ihan niin et se on yhteinen asia...” (Äiti 4).

Yhteistyö on voinut alussa olla haastavaa, mutta on ajan myötä muotoutunut paremmaksi, ja on syntynyt toimiva keskusteluyhteys ja tapaaminenkin onnistuu. Asiat pystytään käsittelemään yhdessä ja sopimuksista pidetään kiinni.

” No me pietään sopimussista, noista sopimuksista, tapaamisista sillai niinku kiinni ja tota pystytään keskustelemaan, siis jopa puhelimesta, että alkuvaiheessa ei voinu

ku laittaa Whatsapp-viestiä, mutta tota mmm ja pystytään tapaamaan ja käymään läpi asioita, se on hyvää.” (Äiti 8).

Molempien vanhempien lapsen arkeen osallistuminen mahdollisuuksiensa mukaan ja tiedon kulku nähtiin myös tärkeinä asioina yhteistyön sujumisen kannalta.

”... isä osallistuu, tai molemmat osallistutaan mahdollisuuksien mukaan aina neuvolakäynteihin ja vasu-keskusteluihin ja tieto kulkee puolin ja toisin.” (Äiti 14).

Yhteistyön onnistumiselle nähtiin tärkeänä riidattomuus ja toimiva ja hyvältä tuntuva vuorovaikutus toisen vanhemman kanssa, että on ylipäätään mukavaa olla tekemisissä.

” No siis ylipäänsä minun mielestä toimii, toimii hyvin ja niinkö, no se tuntuu hyöältä että niinkö asiat, ku ei tarvi vääntää asioista silleen, ei tarvi tapella, se on ehkä kaikista tärkein, koska tappelu on niin turhaa hommaa. Ja niinkö, ylipäänsä tykkään siitä että on mukava olla tekemisissä.” (Isä 7).

Yksi äideistä kertoi, että heillä yhteistyössä on mukana myös miehen uusi puoliso, eli lasten äitipuoli. He siis toteuttivat yhteisvanhemmuutta kolmen aikuisen kesken. Heillä toimii myös vastavuoroisuus, eli yhteisvanhemmuus ulottuu myös miehen uuteen perheeseen ja lapsiin. Haastateltava kertoo olevansa tekemisessä uusien lasten, eli omien lastensa sisarusten kanssa. Hän puhuu laajenemista suvusta tai perheestä, johon kaikki he kuuluvat.

”Et me ollaan, et meitä on siellä kolme vanhempaa, ja me ollaan tota (naurahdus) jotenkin niinku, kun kysytään, et ketkä on niinkun tän nimisen lapsen vanhemmat, niin kolme viittaa. (naurahdus) Niin, se, se niinkun mun mielestä tuntuu hyöältä. Et mä laskeen siihen sillä lailla, että mun niinkun yhteistyövanhemmuus kattaa tämän uuden äiti-puolen kanssa. Et se ei oo pelkästään mun suhde siihen isään. Ja tietyllä tapaa nään sen

semmosena myös jotenkin niinkun ikään kuin laajennettuna perheenä tai sukuna, jonka kanssa me ollaan tekemisissä. Minäkin olen myös heidän näiden lasten kanssa tekemisissä, niiden uusien, tai oman lapsen sisarusten kanssa. ” (Äiti 11).

Toimivassa kommunikaatiossa vanhemmat kokivat tärkeäksi sen, että asioista on helppo sopia ja että tieto kulkee molempiin suuntiin. Vanhemmat ovat yhdessä sopineet pelisäännöt kommunikointiin, ja molemmat pitävät toisen ajan tasalla lapsen asioista.

” Ja sitten ollaan pystytty sopimaan sen sopimuksen ulkopuolella tämmösistä kommunikoinnin pelisäännöistä, että justiinsa se että tietään toinen tietosena siitä mitä on menossa vaikka jonnekin koulupsykologille tai tämmösiin eroryhmiin tai vastaaviin niin semmonen, semmonen yhteistyö toimii kuitenkin ihan hyvin.” (Isä 1).

Toimivaan yhteisvanhemmuuteen kuului myös luottamus. Luottamus näyttäytyi yhteisenä tahtotilana toimia lapsen parhaaksi. Lapsen etu nähtiin aina ensisijaisena asiana, kaikista asioista päätettäessä.

”No aattelen se, että on se perustahtotila kummallaki että toimii niitten lasten parhaaksi ja tehään sillä tavalla ku aattelee että on lapsille hyväks.” (Äiti 2).

Luottamukseen liittyi myös tärkeänä asiana se, että molemmat vanhemmat joustavat tarvittaessa. Samalla kuitenkin on hyvä tietää etukäteen, milloin joustoa tarvitaan.

” Toi tuntuu hyvältä, että pystytään sopiin käytännön asioista, konkreettisista asioista. Ja siellä kuitenkin kalentereissa on joustoo, kun tiedetään hyoissä ajojen etukäteen päiviä, niin sitten se tuntuu hyvältä.” (Isä 2).

Samankaltaisuus kasvatusasioissa ja riidattomuus näyttäytyivät toimivan yhteisvanhemmuuden elementteinä. Samankaltaisuudessa tärkeimmiksi asioiksi koettiin se, että ollaan samoilla linjoilla kasvatuksessa ja, että arvomaailmat ovat muutoinkin samankaltaiset.

"...meil on tällä hetkellä on semmoset suurin piirtein samanlaiset ajatusmaailmat että miten pittää mennä ja miten näin..." (Äiti 3).

Vaikka huoltajuuskysymyksistä voi olla riitaa, nähtiin riidattomuus hyvänä asiana lasten kannalta. Tutkittavien mukaan lapsille on aina parempi, jos ei tarvitse nähdä omien vanhempien riitelevän. Viileitä, asiallisia välejä pidettiin parempina kuin kokoaikaista riitelyä.

"Mulla ja äidillä ei juuri ole riitoja, mitään riitoja, mutta meillä meillä ei ollut mitään rasittavaa konfliktia muuta kuin tästä huoltajuudesta, mutta ei varsinaista riitelyä, ei kasvokkain eikä viesteissä." (Isä 4).

Raha-asioissa tärkeintä olivat lasten hankinnat ja se, miten ne jaetaan. Tärkeää vanhempien mukaan on, että vastuu lasten hankinnoista jaetaan tasapuolisesti ja, että niissä vuorotellaan.

"Niinku rahajututki, et kyl me yhdessä sitte maksetaan niinku kaikki laskut ja ja niinku hankinnat tehdään ja tämmöset, et jos toinen ostaa tänä vuonna sukset ni toinen ostaa ens vuonna ja ja niinku että se menee, joo." (Äiti 4).

Lasten syntymäpäivien ja joulujen viettäminen yhdessä nähtiin tärkeänä, erosta huolimatta.

"...me vietetään edelleen joulut – nyt, kun tässä on joulu just tulossa, niin vietetään yhdessä. Sillä tavalla, että on lasten äiti, lapset, minä ja sit me ollaan yhdessä. Ei

niin, että asuttais saman katon alla, mutta syödään jouluateria, jaetaan lahjat ja niin päin pois.” (Isä 3).

7.2 Yhteisvanhemmuutta vaikeuttavat asiat

Yhteisvanhemmuudessa haasteita käsiteltäessä eniten mainintoja saivat toimimaton yhteistyö ja toimimaton kommunikaatio. Toimimaton kommunikaatio sai enemmän mainintoja kuin toimimaton yhteistyö.

Toimimattomassa kommunikaatiossa pääasioiksi nousivat asioista sopimisen vaikeudet ja yleinen kommunikaation toimimattomuus. Toimimattoman kommunikaation piirteitä olivat yhteisymmärryksen puuttuminen, kommunikoinnin epämiellyttävyys, olematon keskustelutaito ja se, että mistään ei voida sopia riitelemättä.

” Varmaan se semmonen yhteisymmärryksen puuttuminen tai joku, mää en tiää oikein mistä se johtuu, mut just tää mistä mä oon aikasemmin, niinku edellä kuoannu että ei oo semmosta jotenki se, se, niin, et ei niinkö se viesti kulje tai selkeään kysymykseen, yksinkertaseen, ei saa selkeetä vastausta tai kuittausta että asia ok tai mitä ikinäkään ja näin pois päin.” (Äiti 1).

Toimimattomassa yhteistyössä taas korostui isän sulkeminen ulos perheestä esimerkiksi niin, että isien kokemuksen mukaan lapsen äiti ei anna tavata isää. Isän tiedonsaantioikeus myös sivuutetaan täysin, ja hänelle ei kerrota lapsen asioista.

”... mut suletaan ihan täysin pois. Mulle ei kerrota mistään mitään, vaikka mulla kuitenkin tiedonsaantioikeuskin on niin. Ei siltikään. Ni tää vaikeuttaa pirun paljon sillein että.” (Isä 9).

Myös ex-puolisoon kohdistuva epäluottamus ja erilaiset näkemykset lasten kasvatuksesta ja kodin pelisäännöistä rakensivat toimimatonta yhteisvanhemmuutta. Ex-puolisoon kohdistuva epäluottamus toistui vastauksissa enemmän kuin lasten kasvatukseen ja kodin pelisääntöihin liittyvät erilaiset näkemykset. Ex-puolison toimintatapoja saattoi olla vaikeaa hahmottaa ja ymmärtää, ikään kuin kaikki vuorovaikutus olisi jonkinlaista peliä.

"... toisen osapuolen epäluotettavuus ja ikään kun semmonen aina käynnissä oleva peli, et pitää aina vähän haistella et mistä suunnasta tuulee ja, onks hän haluumassa jotakin mistä on kysymys vaik jossain yhteydenpidossa." (Äiti 5).

Toimimatonta yhteisvanhemmuutta tuottivat myös erilaiset näkemykset lasten kasvatuksesta ja kodin pelisäännöistä. Näkemysten erilaisuus aiheuttaa stressiä lapsille, kun he valmistautuvat kodin vaihtoon, jolloin myös säännöt vaihtuvat.

"...viikosta, viikosta menee siis maanantai, tiistai, lauantai menee, menee siihen että lapset valmistautuu siirtymään kotien välillä ja arvomaailmat ja pelisäännöt on eri kodeissa niin erilaiset..." (Isä 1).

Muita asioita, joita haastatteluissa mainittiin, olivat tunteet ja raha-asiat. Yhteistyötä voivat vaikeuttaa avioeron aiheuttamien tunteiden käsittelemättömyys. Käsittelemättömät tunteet vaikuttavat suuresti ex-puolisoiden väliseen kanssakäymiseen.

"Yhteistyön toteutumista vaikeuttaa ne käsittelemättömät tunneasiat siellä meidän välillä ja sit sellanen tietynlainen joustamattomuus siinä tunteissa tai, niin..." (Isä 2).

Tutkittavien mukaan rahasta puhuminen voi aiheuttaa riitaa, eikä edistä toimivaa yhteisvanhemmuutta.

"Raha on se, joka meillä vähän aiheuttaa sitä hiekkaa sinne rattaisiin että." (Isä 10).

Yksittäisiä kokemuksia oli siitä, että ei ole mitään vaikeuttavaa. Toisaalta yksittäisen kokemuksen mukaan ex-puolison mielenterveyden häiriö hankaloittaa yhteisvanhemmuuden toteutumista, koska normaali kommunikointi ja yhteistyö on käytännössä mahdotonta.

Muutamia mainintoja tuli siitä, että mikään ei toimi tai tunnu hyvältä yhteisvanhemmuudessa. Eron jälkeinen vanhemmuus saattoi näyttäytyä hyvin konfliktointuneena. Tällöin yhteistyöhön ei välttämättä pyritty ollenkaan, vaan vanhemman kokemuksen mukaan pikemminkin haluttiin vaikeuttaa tietoisesti toisen elämää.

"No, isän asenne. Hän on ihan suoraa sanonuki, että hän haluaa vaan kostaa mulle." (Äiti 16).

Eron jälkeinen yhteisvanhemmuus saattoi näyttäytyä myös toimimattomana. Tällöin isän ehdotukset yhteistyöstä jätettiin täysin huomiotta ja isän mukaan äiti haluaisi kontrolloida tilanteita täysin.

"...mitä mää oon pyytänyt tai ehdottanut niin ei oo kertaakaan koskaan mitään mihinkään reagoitu. Elikkä mun mielestä yhteistyötä ei oo. Kaikki pitäis mennä vaan sillein niin kun hän sanoo niin kun mulle on tehty selväksi. Ja lastensuojelu teki tosiaan selväksi, että me ei olla täällä sua varten... Niin." (Isä 9).

Tutkimukseni tulosten perusteella näyttää siis siltä, että samat asiat sekä luovat toimivaa yhteisvanhemmuutta että tuottavat haasteita. Toisin sanoen monet haasteista olivat vastakohtiksi käännettyinä samoja kuin yhteisvanhemmuudessa toimivat asiat. Kaikista käsitellyistä luokista mainintoja löytyi sekä isien, että äitien haastatteluista

8 POHDINTA

8.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tämä tutkielman tarkoitus oli tuoda esille eronneiden isien ja äitien kokemuksia eron jälkeisestä yhteisvanhemmuudesta. Erityisesti keskityin kokemuksiin siitä, millainen on toimiva eron jälkeinen yhteisvanhemmuus ja mitkä asiat tuottivat haasteita eron jälkeisessä yhteisvanhemmuudessa.

8.1.1 Toimiva yhteisvanhemmuus

Yhteisvanhemmuuden toimivuus koostuu monista yksittäisistä asioista. Tulosten perusteella voidaan todeta, että vanhemmat korostivat erityisesti yhteistyön ja kommunikaation merkitystä yhteisvanhemmuuden toimivuutta lisäävinä tekijöinä. Yhteistyössä korostui sopimusten noudattaminen, molempien vanhempien vastuunkanto ja osallistuminen lapsen arkeen esimerkiksi neuvolakäynteihin ja koulun juhliin. Toimivassa kommunikaatiossa vanhemmat kokivat tärkeäksi sen, että asioista on helppo sopia ja että tieto kulkee molempiin suuntiin. Eli on yhdessä sovittu pelisäännöt kommunikointiin, ja molemmat pitävät toisen vanhemman ajan tasalla lapsen asioista. Tutkimuksen tulokset ovat linjassa aiempien tutkimusten kanssa. Brobergin ja Hakovirran (2009) mukaan vanhempien välisellä yhteistyöllä on oleellinen merkitys lapsen ja vanhemman välisen suhteen kannalta.

Eron jälkeinen toimiva yhteisvanhemmuus täyttää Feinbergin (2003) yhteisvanhemmuuden määritelmän, jossa aikuisten parisuhde ei ole edellytys yhteisvanhemmuudelle. Hänen mukaansa aikuisten parisuhteeseen kuuluvat asiat, jotka eivät liity lasten kasvatukseen, kuten romantiikka, seksuaalisuus ja emotionaalisuus, eivät kuulu yhteisvanhemmuuteen. Tuloksissa näkyvät myös Hock & Mooradianin määrittelemät neljä yhteisvanhemmuuden osa-aluetta. Esimerkiksi rajojen säilyttäminen näkyi tutkimustuloksissa siinä, että oli yhdessä sovittu selvät säännöt kommunikointiin liittyen. Mitä pienempi lapsi on, sitä tärkeämpää

on myös yhteistyö (Bradshaw ym. 1999; Dunn ym. 2004). Terävän ja Böökin (2019) mukaan aikuisilta vaaditaan kompromisseja ja joustavuutta, jotka vaikuttavat yhteistyön toimivuuteen. Tämä kompromissien tekemisen taito ja joustavuus tulivat esille myös tutkimukseni tuloksissa. Toimivassa yhteistyössä tuli esille vakaaseen vanhemmuustyyliin viittavia asioita (Terävä & Böök, 2019). Siinä vuorovaikutuksen keskeisiä elementtejä ovat neuvottelu ja toisen vanhemman huomiointi, aikuiset ovat tehneet tietoisien päätöksen toimia yhteistyössä eron jälkeen. He osaavat erottaa nykyvanhemmuuden ja menneeseen parisuhteeseen liittyvät tunteet toisistaan (Terävä & Böök, 2019).

Tutkimustuloksissa esiintyi myös Rejaänin ym. määrittelemistä yhteisvanhemmuuden malleista yhteistyösuuntautunutta ja keskimääräistä yhteisvanhemmuuden mallia.

Toimivaa yhteisvanhemmuutta loivat myös samankaltaisuus eli yhtenevät arvot ja ajatusmaailmat, lasten hankinnat ja niihin liittyvät raha-asiat, riidattomuus ja luottamus.

8.1.2 Toimimaton yhteisvanhemmuus

Kuten toimivuus, myös toimimattomuus koostuu pienistä osasista. Pienikin yksittäinen ongelma voi aiheuttaa suuria haasteita yhteisvanhemmuuden toteutumisen suhteen. Vanhempien mukaan eniten haasteita aiheuttivat näiden aiemmin mainittujen vastakohtat eli yhteistyökyvyttömyys ja kommunikaatiovaikeudet. Toimimattomassa yhteistyössä korostui isän sulkeminen ulos perheestä esimerkiksi niin, että lapsen äiti ei anna lapsen tavata isää. Sekä Emery (2014) että Kelly ym. (2005) ovat tutkimuksissaan todenneet, että riitaisa eron kokeneet vanhemmat eivät välttämättä kykene toimivaan yhteistyöhön. Toimimattomassa kommunikaatiossa pääasioiksi nousivat asioista sopimisen vaikeudet ja yleinen kommunikaation toimimattomuus. Haastatteluissa tuli esille selkeästi ristiriitaiseen yhteisvanhemmuuteen viittaavia asioita, kuten toisen vanhemmuuden sabotointia, epäluottamusta ja vieraannuttamista (Amato ym. 2011; Lamela ym., 2016). Erityisesti toimimattoman yhteistyön kohdalla vieraannuttaminen koros-

tui. Yhteisvanhemmuuden toimimattomuudesta ei ole juurikaan aiempia tutkimustuloksia, joten tutkimukseni toi uutta tietoa yhteisvanhemmuuden haasteista. Tutkimustuloksissa esiintyi Rejaänin ym. määrittelemistä yhteisvanhemmuusmalleista negatiivisesti sitoutunut ja negatiivisesti vetäytynyt yhteisvanhemmuuden malli. Muita yhteisvanhemmuutta hankaloittavia asioita olivat epäluottamus, erilaiset näkemykset lapsen kasvatuksessa, lasten hankinnat ja niihin liittyvät raha-asiat ja tunteet, jotka olivat jääneet käsittelemättä.

8.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet

Tutkimuksen luotettavuutta on arvioitava koko tutkimusprosessin ajan, aina suunnittelusta aineistonkeruuseen ja raportointiin (Tuomi & Sarajärvi, 2018, luku 6). Kiviniemen (2018) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuuden yhteydessä korostetaan usein tutkijan suhdetta aineistoon, jota tarkasteltiin tässä progradussa eettisten ratkaisujen yhteydessä luvussa 6.5. Toinen tutkimukseni kannalta merkittävä luotettavuuteen liittyvä tekijä on tutkimusjoukon valinta ja sen vaikutus tutkimuksen siirrettävyyteen (Graneheim ym., 2017, s. 33).

Tämän tutkimuksen osallistujien joukossa suurin osa oli aiemmin osallistunut eroteemaisiin vertaistukiryhmiin. Tämän vuoksi heillä saattaa olla keskimääräistä paremmat valmiudet ja tietämys omien kokemustensa reflektointiin verrattuna vanhempiin, jotka eivät ole osallistuneet tällaisiin ryhmiin eron jälkeen. Nämä vanhemmat ovat mahdollisesti saaneet vertaistukiryhmistä tavallista enemmän apua ja tukea yhteisvanhemmuuden toteuttamiseen. Mukana ryhmässä oleminen voi vaikuttaa tuloksiin. He ovat saaneet ryhmästä sellaista tukea, joka on auttanut heitä jäsentämään ja sanoittamaan kokemuksiaan erosta, jolloin heidän on helpompi kertoa yhteisvanhemmuuden toimivuudesta omalla kohdallaan.

Analyysimenetelmänä sisällönanalyysin luotettavuutta, eli analyysin avulla saatujen tulosten uskottavuutta ja aitoutta, haastaa aineiston tulkinnanvaraisuus (Braun & Clarke, 2006, s. 95; Graneheim ym. 2017, s. 29, 33). Sisällönanalyysiä tehdessä tutkijan onkin varmistettava, että aineistosta tehdyt tulkinnat ovat perusteltuja (Braun & Clarke, 2006, s.95). Tulkintojen uskottavuuden lisäämiseksi pyrin kuvaamaan analyysiprosessin etenemisen mahdollisimman tarkasti ja hyödynsin tulosten tukena aitoja aineistokatkelmia tutkittavien haastatteluista. Aineistokatkelmien pohjalta lukijan on mahdollista itse arvioida, ovatko tulkintani ja niiden pohjalta muodostuneet näkemykseni tutkittavasta ilmiöstä uskottavia ja luotettavia. Tämän tutkimusraportin luotettavuutta lisäävistä tekijöistä huolimatta on otettava huomioon, että tulkinnanvaraisuuden vuoksi toinen tutkija saattaisi päätyä täysin erilaisiin luokituksiin ja painottaa eri asioita samasta aineistosta kuin minä (Kiviniemi, 2018).

On myös hyvä muistaa, että tutkimushankkeeseen laaditun teemahaastattelun kysymyksissä painottuivat useat eri aihealueet, joista monet eivät olleen tämän pro gradu- tutkielman kannalta kovinkaan merkityksellisiä. Mikäli olisin laatinut haastattelurungon itse, olisin voinut selvittää yhteisvanhemmuuden toimivuutta syvällisemmin ja saanut monipuolisempaa tietoa.

Jatkotutkimusaiheiden kannalta on nostettava esiin, että tämä tutkimus painottui ainoastaan yhteisistä lapsista vastuussa olevien äitien ja isien kokemuksiin eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden toimivuudesta. Yhteisvanhemmuutta eron jälkeen kuitenkin voivat toteuttaa biologisten vanhempien lisäksi myös muut lapselle läheiset aikuiset (Feinberg, 2003; Hock & Moraadian, 2013). Perhemuodot ovat moninaistuneet, jolloin olisi kiinnostavaa tutkia, miten muut kuin biologiset vanhemmat kokevat yhteisvanhemmuuden avioliiton aikana tai eron jälkeen. On myös otettava huomioon, että tutkimukseen osallistuneiden vanhempien erojen ajankohdissa oli paljon vaihtelua, yhdestä kahteentoista vuotta. Jälkikäteen arvioiden olisi tuloksia voinut tarkastella ryhmittäin erosta kuluneen ajan mukaan

tai jo lähtökohtaisesti rajata tutkimusjoukkoa eron ajankohdan mukaisesti. Tämän tutkimuksen aihepiiriä voisi tutkia pitkittäistutkimuksena, tällöin tutkittaisiin samoja vanhempia useiden vuosien ajan ja tarkasteltaisiin, miten ajatukset sekä kokemukset erosta ja yhteisvanhemmuudesta muuttuisivat.

Huomionarvoista on myös se, että suurin osa haastatteluista on toteutettu ennen joulukuun 2019 lapsenhuoltolain uudistusta, joka tunnustaa vuoroasumisen viralliseksi asumismuodoksi sekä korostaa lapselle tärkein ihmissuhteiden vaalimista ja vanhempien osallisuutta lapsen elämässä (STT Info, 2019). Koskelan (2012) mukaan lapseen liittyvien sopimusasioiden ratkaisemisessa asiat on usein ratkaistu äidin eduksi. Lakimuutos vaikuttanee jatkossa siihen, että lapsiin liittyvissä sopimusasioissa otetaan molemmat vanhemmat huomioon. Erityisesti isejä voisi haastatella uudestaan, jotta saataisiin selville, onko muutoksella ollut merkitystä esimerkiksi asumis-, huoltajuus- ja tapaamissopimusten tekemisessä ja ovatko nämä vaikuttaneet isien kokemukseen yhteisvanhemmuudesta.

Eron jälkeisestä yhteisvanhemmuudesta tarvittaisiin enemmän tutkimusta ja aihetta voisi tutkia myös määrällisesti. Aiheesta saisi lisää ja yleistettävämpää tietoa, kun aihetta tutkittaisiin erilaisilla tutkimusmenetelmillä. Kun tietoa olisi enemmän, olisi siitä apua myös tukimuotojen kehittämisessä eroaville ja jo eronneille pariskunnille ja koko perheelle. Yhteisvanhemmuuden tukeminen ajan tasalla olevan ja laadukkaan tutkimustiedon avulla voi edistää lasten ja vanhempien hyvinvointia arjessa, riippumatta siitä, asuvatko vanhemmat yhdessä vai erikseen. Kun ihmisille osataan suunnata juuri oikeanlaista tukea eron aikana ja sen jälkeen, luo se hyvinvointia koko perheelle, sekä aikuisille että lapsille.

LÄHTEET

Amato, P. (2000). The consequences of divorce for adults and children. *Journal of Marriage and Family* 62(4), 1269–1287. <https://onlinelibrary-wiley-com.ezproxy.jyu.fi/doi/epdf/10.1111/j.1741-3737.2000.01269.x>

Amato, P. R. (2010). Research on divorce: Continuing trends and new developments. *Journal of Marriage and Family* 72(3), 650–666. <https://onlinelibrary-wiley-com.ezproxy.jyu.fi/doi/epdf/10.1111/j.1741-3737.2010.00723.x>

Amato, P., Kane, J. & Spencer, J. (2011). Reconsidering the "Good Divorce". *Family Relations* 60, 511 – 524. <https://www.jstor.org/stable/41403621>

Avomaa, P. (2008). Eroajan ABC. Minerva kustannus Oy, Helsinki.

Beckmeyer, J., Coleman, M. & Ganong, L. (2014). Postdivorce coparenting typologies and children's adjustment. *Family Relations* 63(4), 526 – 537. <https://www.jstor.org/stable/43695412>

Berg, K. (2008). Äitiyys kulttuurisina odotuksina. Väestöliitto. Haettu osoitteesta <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/42524/diss2008berg.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Bergström, M., Fransson, E., Modin, B., Berlin, M., Gustafsson, P., Hjern, A. (2015). Fifty moves a year: is there an association between joint physical custody and psychosomatic problems in children? *Epidemiology Community Health* 69, 769–774. <https://doi.org/10.1136/jech-2014-205058>

Bradshaw, J., Stimson, C., Skinner, C. & Williams, J. (1999). *Absent Fathers?* Routledge.

Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology, *Qualitative Research in Psychology*, 3:2, 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

Broberg, M. & Hakovirta, M. (2009). Isät ja lasten hyvinvointi eron jälkeen. Teoksessa A., Kääriäinen, J., Hämäläinen, & P., Pölkki. (toim.) *Ero, vanhemmuus ja tukeminen*. (s. 123–144). Lastensuojelun keskusliitto/ Neuvo-projekti.

Böök, M.L. & Terävä, J. (2019). Yhteistyövanhemmuus eron jälkeen: mitä, miksi ja miten? Teoksessa P., Hietanen, V., Keinonen & M., Kettunen. (toim.) *Yhteistyövanhemmuuden käsikirja* (s. 10–19). Ensi- ja turvakotien liitto ry.

Böök, M.L. & Terävä, J. (2022). "Yhteisvanhemmuus – sehän olisi aivan mahtavaa, jos se toimisi!" Eronneiden isien ja äitien puhetta yhteistyöstä ja vanhemmuudesta. *Kasvun tuki-aikakauslehti 1/2022* (s.15–23). Haettu osoitteesta <https://kasvuntuki.fi/aikakauslehti/julkaisut/book-terava/>

Cacciatore, R. & Janhunen, K. (2008). Täydelliset äidit- 11 myyttiä. Teoksessa K., Janhunen & M., Oulasmaa. *Äitiyden kielletyt tunteet*. (s. 12–27). Väestöliitto.

Canales, S. (2021). Common reasons for divorce. Binghamton university.

Daminger, A. (2019). The Cognitive Dimension of Household Labor. *American Sociological Review* 2019, Vol. 84(4), 609–633.

Dunn, J., Cheng, H., O'Connor, T. & Bridges, L. (2004). Children's Perspectives on their Relationships with their Nonresident Fathers: Influences, Outcomes and Implications. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* (45) 3, 553–566. <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1111/j.1469-7610.2004.00245.x>

Elo, S. & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing* 62 (1), 107–115.

<https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x>

Emery, R. (1994). *Renegotiating Family Relationships: Divorce, Child Custody and Mediation*. Guildford Press.

Ensi- ja turvakotien liitto ry/ Apua eroon-nettisivusto. Eron jälkeen sovittavat asiat. Haettu osoitteesta https://apuaeroon.fi/tietoaerosta/eron-jalkeen-sovit-tavat-asiat/#vanhempien_vastuut_ja_velvoitteet

Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Feinberg, M. & Kan, M. (2008). Establishing Family Foundations: Intervention Effects on Coparenting, Parent/Infant Well-Being, and Parent-Child Relations. *Journal of Family Psychology* 22(2), 253–263.

<https://psycnet.apa.org/doiLanding?doi=10.1037%2F0893-3200.22.2.253>

Feinberg, M. (2003). The Internal Structure and Ecological Context of Coparenting: A Framework for Research and Intervention. *Parenting: Science and Practise, Volume 3, Number 2*. 95–131.

Graneheim, U. H., Lindgren B-M., & Lundan B. (2017). Methodological challenges in qualitative content analysis: A Discussion Paper. *Nurse*

Education Today, 56, 29–34. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2017.06.002>

Grbich, C. (2012). *Qualitative Data Analysis: An Introduction*. SAGE Publications. E-kirja.

Greene, A. & Moore, K. (2000). Nonresident Father Involvement and Child Well-being among Young Children in Families Welfare. *Marriage and Family Review* 29 (2/3), 159–180.

https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1300/J002v29n02_10?needAccess=true

Grätz, M. (2017). Does Separation Really Lead Fathers and Mothers to be Less Involved in their Children's Lives? *European Sociological Review*, Vol. 33, No. 4, 551–562. <https://doi.org/10.1093/esr/jcx058>

Hakovirta, M. & Broberg, M. (2014). Isyys eron jälkeen. Teoksessa P., Eerola & J., Mykkänen. (toim.) *Isän kokemus*. (s. 114–126). Gaudeamus.

Hetherington, M. (2003). Social Support and the Adjustment of Children in Divorced and Remarried Families. *Childhood* 10 (2), 217–236.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2007). *Tutki ja kirjoita*. Tammi.

Hock, R. M. & Mooradian, J. K. (2013). Defining Coparenting for Social Work Practice: A Critical Interpretive Synthesis. *Journal of Family Social Work*, 16:4, 314–331. <https://doi.org/10.1080/10522158.2013.795920>

Hokkanen, T. (2002) "Sitä eletään sitä eronneen perheen elämää". Teoksessa A., Rönkä & U., Kinnunen. (toim.) *Perhe ja vanhemmuus- Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen*. (s. 119–140). PS-kustannus.

Hsieh, H-F., & Shannon, S. E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277–1288.

Huttunen, J. (2001). *Isänä olemisen uudet suunnat*. PS-kustannus.

Kallinen, K., Pirskanen, H. & Rautio, S. (2015). *Sensitiivinen tutkimuksessa. Menetelmät, kohderyhmät, haasteet ja mahdollisuudet*. United Press Global.

Kekkonen, M., Rönkä, A., Laakso, M-L., Tammelin, M. & Malinen, K. (2014). Lapsiperheet 24/7 taloudessa. Teoksessa J., Lammi-Taskula & S., Karvonen. (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. (s.52–70). Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

Kelly, J. B., & Emery, R. E. (2003). Children's adjustment following divorce: Risk and resilience perspectives. *Family Relations* 52(4), 352–362. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1741-3729.2003.00352.x>

Kelly, R, Redenbach, L. & Rinaman, W. (2005). Family Law Custody Research: Determinants of Sole and Joint Physical Custody Arrangements in a National Sample of Divorces. *American Journal of Family Law* 19 (1), 25–43. <https://www.proquest.com/scholarly-journals/family-law-custody-research-determinants-sole/docview/274966020/se-2?accountid=11774>

Kessler, D. (2018). The consequences of divorce for mothers and fathers: unequal but converging? *Lives working paper* 2018/71. <http://dx.doi.org/10.12682/lives.2296-1658.2018.71>

Kiviniemi, K. (2018). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa R., Valli, & J., Aaltola. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. (s. 73–87). PS-kustannus.

Kontula, O. (2013). *Yhdessä vai erikseen? Tutkimus suomalaisen parisuhteiden vahvuuksista, ristiriidoista ja erojen syistä*. Perhebarometri 2013. Väestöliitto ry.

Koskela, J. (2012). *Avioero suomalaisen miehen kokemana: ero ja erosta toipuminen prosessina* [Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto].

Kuula, A. (2011). *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Vastapaino.

Kyngäs, H. & Vanhanen, L. (1999). Sisällön analyysi. *Hoitotiede vol, 11, no 1/-99*. 3–12.

Laine, J. (2014). *Kohti uutta onnea. Käytännönläheinen avioero-opas*. Basam Books Oy.

Laine, T. (2018). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa R., Valli & J., Aaltola. (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. (s. 29–50). PS-kustannus.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta 190/2019 (8.2. 2019). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190190>

Laki lapsen elatuksesta 5.9.1975/704. (1975). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1975/19750704#L2>

Lamela, D., Figueiredo, B., Bastos, A. & Feinberg, M. (2016). Typologies of post-divorce coparenting and parental well-being, parenting quality and children's psychological adjustment. *Child Psychiatry & Human Development* 47 (5), 716–728.

Lansford, J. (2009). Parental divorce and children's adjustment. *Perspective on Psychological Science* 4, 140–152.

Markham, M. & Coleman, M. (2020). "Part-Time Parent": Mothering in the Context of Shared Physical Custody. *Family Relations* 69 (December 2020): 1128–1142.

<https://doi.org/10.1111/fare.12491>

May, V. (2004). Narrative identity and the re-conceptualization of lone motherhood. *Narrative Inquiry, Volume 14, Issue 1*, 169 – 189. <https://doi.org.ezproxy.jyu.fi/10.1075/ni.14.1.08may>

Määttä, K. (2011). The Throes and Relief of Divorce. *Journal of Divorce & Remarriage*, 52:6, 415–434. <https://doi.org/10.1080/10502556.2011.592425>

Nurmi, J., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L., & Ruoppila, I. (2014). *Ihmisen psykologinen kehitys*. Helsinki: WSOY.

Oulun ensi- ja turvakoti ry. (2023). Esittelyssä: vanhemman neuvo-ryhmä. Haettu osoitteesta <https://ensijaturvakotienliitto.fi/oulunensijaturvakoti/blogi/esittelyssa-vanhemman-neuvo-ryhma/>

Ranta, M., Böök, M.L., Paloniemi, S. & Rönkä, A. (2023) “Equally, but in our own way”: First-time parents’ prenatal expectations of coparenting. *Journal of Family Studies*, 29:3, 1061–1081, <https://doi.org/10.1080/13229400.2021.2023609>

Rejaän, Z., van der Valk, I. E., & Branje, S. (2021). Postdivorce Coparenting Patterns and Relations With Adolescent Adjustment. *Journal of Family Issues* 2022, Vol. 43(7) 1739–1759. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0192513X211030027>

Ritari-Alho, O., Olli, M., Haring, A. & Savio, P. (2019) Eropalveluiden mahdollisuudet perheiden tukemisessa- kokemuksia yhteistyöstä. Teoksessa T., Hakulinen, T., Laajasalo & J., Mäkelä. (toim.) *Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen. Teoriasta käytäntöön.* (s.66–71). PunaMusta.

Ruoppila, I. (2014). Elämänkulun teoria perhetutkimuksessa. Teoksessa R., Jallinoja, H., Hurme & K., Jokinen. (toim.). *Perhetutkimuksen suuntauksia.* (s.99-124). Gaudeamus Helsinki University Press.

STAT. (2022). Kotitalouksien häilyvät rajat – eroperheiden lasten asumisjärjestelyt haastavat tilastointia. Haettu osoitteesta <https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2022/kotitalouksien-hailyvat-rajat-eroperheiden-lasten-asumisjarjestelyt-haastavat-tilastointia/>

STT Info. (22.11. 2019). Lapsenhuoltolaki uudistuu – mitä vanhemman pitää tietää? Haettu osoitteesta <https://www.sttinfo.fi/tiedote/lapsenhuoltolaki-uudistuu---mita-vanhemman-pitaa-tietaa?publisherId=64090014&releaseId=69870035>

Suomen virallinen tilasto. (2022). Siviilisäädyn muutokset. Tilastokeskus. SVT. Haettu osoitteesta <https://www.stat.fi/julkaisu/cl8ebhtnajuh70avu5stv17td>

THL. (2022). Erotilanteet ja huoltajuus. Haettu osoitteesta <https://thl.fi/aiheet/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/perheet-ja-vanhemmuus/erotilanteet-ja-huoltajuus>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.* E-kirja.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2023). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsittely Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

Vainikainen, T. (2005). Vanhemmuuden eväät- ruokaa, rajoja ja rakkautta. Ei mitään uutta auringon alla! Teoksessa J., Syrjälä. (toim.) *Vahva vanhemmuus- Paras tuki nuoren kasvuun* (s. 51–56). VL-markkinointi Oy.

Van Winkle, Z. & Leopold, T. (2021). Family size and economic wellbeing following divorce: The United States in comparative perspective. *Social Science Research* Volume 96, May 2021.

<https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2021.102541>

Warshak, R. (2012). *Eromyrkky. Kuinka suojella lasta avioerotilanteessa*. Gummerus.

Ängarne-Lindberg, T. & Wadsby, M. (2012). Psychiatric and somatic health in relation to experience of parental divorce in childhood. *International Journal of Social Psychiatry* 58 (1), 16–25.